

HÖGSKOLAN
DALARNA

C-Uppsats

På gott och ont

**En kvalitativ studie om ungdomars upplevelser av vistelsen
på HVB-hemmet Närsjögläntan**

For better or worse

**A qualitative study on young people's experiences of their stay at the
HVB-home Närsjögläntan**

Författare: Sandra Larsson och Cecilia Olsson

Handledare: Jofen Kihlström

Examinator: Gunilla Carstensen

Ämne: Socialt arbete

Kurs: Sociologi

Poäng: 15 hp

Betygsdatum: 2011-01-20

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden
Tel 023-77 80 00

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur ungdomar som varit placerade på Närsjögläntans HVB-hem har upplevt sin vistelse och vilka implikationer som vistelsen medfört. Våra frågeställningar berör hur ungdomar ha upplevt tiden på Närsjögläntan, hur livet efter placeringen ser ut och hur de lyckats att anpassa sig till livet utanför institutionen samt hur ungdomarnas liv såg ut innan placeringen på Närsjögläntan i förhållande till livet efteråt.

Den empiriska undersökningen har utförts genom ostrukturerade kvalitativa intervjuer med fem respondenter. Vår forskningsansats grundar sig i hermeneutiken och vår undersöknings- och analysmetod influeras av grounded theory. Våra teoretiska perspektiv utgår från E. Goffmans teori om totala institutioner och G. H. Meads socialisationsteori.

De slutsatser vi drar utifrån denna studie är att ungdomarna upplever att Närsjögläntan i allmänhet och personalen i synnerhet har haft en stor betydelse för deras förbättrade livssituation och självbild efter placeringen. Dock framgår att livssituationen efter vistelsen innefattar viss kvarvarande problematik som till viss del är beroende av negativa konsekvenser som institutionsvistelsen fört med sig.

Nyckelord: HVB-hem, Institution, G. H. Mead, E. Goffman, Närsjögläntan, generaliserade andra, signifikanta andra.

Innehållsförteckning

Sammanfattning

Förord	1
1. Inledning	2
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Avgränsningar	2
1.3 Disposition	2
2. Bakgrund	4
2.1 Vad är ett HVB-hem?	4
2.2 HVB-hemmens framväxt – en kort historisk bakgrundsteckning	4
2.3 Dagens HVB-hem – struktur och tendenser	5
2.4 Kritik och samhällsdebatt.....	5
2.5 Närsjögläntans HVB-hem	6
3. Tidigare forskning	7
3.1 Institutionsbehandling som samhällsfenomen.....	7
3.2 Faror med institutionsplaceringar	8
3.3 Nyttan med institutionsvård	8
3.4 Behov av normalitet	9
3.5 Institutionsvistelse – och sen då?	9
4. Metod	11
4.1 Forskningsansats	11
4.2 Val av undersökningsmetod	11
4.3 Urval	12
4.4 Bortfall.....	12
4.5 Intervjugenomförande.....	12
4.6 Analysgenomförande.....	14
4.7 Reliabilitet och validitet	14
4.8 Etiska överväganden	15
4.9 Förförståelsen	15
5. Teoretiska perspektiv	16
5.1 Totala institutioner och dess konsekvenser.....	16
5.2 George Herbert Mead	17
5.2.1 Rollövertagande och den generaliserade andra.....	17
5.2.2 Ömsesidigheten mellan aktör och struktur.....	18
6. Resultat	20

6.1 Livssituationen innan Närsjögläntan.....	20
6.2 Tiden på Närsjögläntan	21
6.3 Personalens betydelse	23
6.4 Relationen ungdomar emellan	24
6.5 Självbild	25
6.6 Upplevelser av diagnostisering och kategorisering.....	26
6.7 Konsekvenser av institutionsbehandling.....	27
6.8 Livssituation efter Närsjögläntan.....	28
7. Analys	30
7.1 En konstgjord miljö.....	30
7.2 Institutionen som den signifikanta andra.....	31
7.3 Institutionen och individen – struktur och aktör	32
7.4 Identitetsskapande, rollförlust och diagnostisering.....	33
7.5 Livet efter placeringen – en ny verklighet att förhålla sig till.....	33
7.6 Diskulturation – en annan sida av behandling.....	34
8. Slutdiskussion.....	36
Referenslista	38

Bilagor 1-2

"Att inte lägga vikt vid och resurser på att bevaka intressena för barn i vård, är att fullfölja en lång, negativ historisk tradition av att förpassa dessa barn till samhällets marginaler."
(Sallnäs 2007:59)

Förord

Vi vill härmed rikta ett varmt TACK till våra respondenter som så öppenhjärtligt berättat om sina liv och delat med sig av sina tankar och erfarenheter. Vi vill även tacka Närsjögläntan som grundlade möjligheten att utföra denna studie. Vi vill också rikta ett tack till vår handledare Jofen Kihlstöm som vi kunnat bolla våra tankar med under resans gång.

1. Inledning

Vid ett studiebesök på Närsjögläntans HVB-hem (Hem för Vård eller Boende) i Falun framkom ett intresse från HVB-hemmets sida att få en bild av hur det gått för ungdomarna efter behandlingstiden i avseende på förändrad livssituation. Uppdraget skulle inte bestå i en regelrätt utvärdering av verksamheten, utan snarare en studie för att få en uppfattning om hur tjejerna klarat sin livsföring efter utskrivning. Då vi ansåg att detta vara ett intressant ämne inför en sociologisk uppsats, och då vi fann denna typ av studie kompatibel med ett sociologiskt perspektiv, accepterade vi deras förfrågan.

Barn och ungdomar som är placerade på HVB-hem är en särskilt utsatt grupp som samhället tagit över ansvaret för. Trots att placering på institution innebär ett omfattande ingrepp i de ungas liv är institutionsvård för barn och ungdomar eftersatt som forskningsområde (Sallnäs 2007), och därför finns det ett stort behov av att få en bredare kunskap om de ungdomar som blir föremål för samhällsvård. Med detta i åtanke kändes det angeläget att studien skulle inriktas på att ge ungdomarna en röst och uttrycka sina upplevelser gällande vistelsen. Vi kände även att det fanns ett intresse av att undersöka hur vistelsen har påverkat deras liv en tid efter placeringen för att på så sätt få en uppfattning om hur institutionsbehandling kan påverka individen i den fortsatta livsföringen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att genom intervjuer med ungdomar som varit placerade på Närsjögläntans HVB-hem, undersöka deras upplevelser av att bo på ett HVB-hem samt de implikationer som vistelsen har skapat för individen i den fortsatta livsföringen efter placeringen. Genom ungdomarnas berättelser och perspektiv ämnar vi skapa en djupare förståelse för vad institutionsvistelsen har inneburit för dem och hur den eventuella påverkan gestaltar sig för individen en tid efter att behandlingen avslutats. Med inspiration av grounded theory¹ väljer vi medvetet att ha ett relativt öppet och förutsättningslöst syfte för att ha möjlighet att få en bredd i ungdomarnas beskrivningar.

För att några specifika beröringspunkter ska utkristallisera sig ur vårt relativt breda och förutsättningslösa syfte har vi konkretiserat detta i följande frågeställningar:

- Hur har ungdomarna upplevt tiden på Närsjögläntans HVB-hem?
- Hur ser ungdomarnas liv ut efter placeringen och hur har de lyckats att anpassa sig till livet utanför institutionen?
- Hur såg ungdomarnas liv ut innan placeringen på Närsjögläntan i förhållande till livet efteråt?

1.2 Avgränsningar

Vårt syfte är att få en förståelse för respondenternas upplevelser kring vistelsen på HVB-hemmet och hur livet efter vistelsen har förändrats i förhållande till livssituationen innan placeringen. Således kommer vi att avgränsa oss till detta och inte vidare gå in i hur behandlingen sett ut eller återge personalens tankar. Vi avser inte med denna uppsats att utvärdera och säga något om kvaliteten på HVB-hemmet som behandlingsinsats.

1.3 Disposition

Studien börjar med en inledning där vi presenterar studiens syfte, frågeställningar och avgränsningar. I andra kapitlet ges en bakgrund till studien med fokus på HVB-hemmets uppkomst och nuvarande ställning som insats inom den sociala barnvården i Sverige, samt en presentation av HVB-hemmet Närsjögläntan. I tredje kapitlet går vi igenom den tidigare forskning som vi anser relevant till denna studie. Fjärde kapitlet består av metoddelen där vi presenterar vårt val av forskningsansats och metod. Vi redogör här även för urval och bortfall samt går igenom intervju- och analysgenomförande. Vi avslutar kapitlet med att diskutera kring validitet och reliabilitet, etiska överväganden samt förförståelsen. Femte kapitlet innefattar en redogörelse av våra teoretiska perspektiv som bygger på Erving Goffmans teori om institutioner samt George Herbert Meads socialisationsteori. Sjätte kapitlet består av resultat och i kapitel sju analyserar vi vårt

¹ Se vidare avsnitt 4.2, val av undersökningsmetod.

material utifrån våra valda teoretiska perspektiv och tidigare forskning. Vi avslutar med en diskussion i kapitel åtta.

2. Bakgrund

I följande avsnitt försöker vi teckna en bakgrund till vår studie där fokus läggs vid HVB-hemmens uppkomst och nuvarande ställning som insats inom den sociala barnvården i Sverige. Vi redovisar också kort för den kritik som framförts och den debatt som förts på senaste tiden vad gäller olika privata HVB-hem och de brister som framkommit. Här redogörs även för de viktigaste resultat som framkom vid den breda nationella granskning av Sveriges HVB-hem som Socialstyrelsen och länsstyrelserna genomförde åren 2006-2008. Vidare presenteras Närsjögläntans HVB-hem och det som karakteriserar det arbete och den behandling som erbjuds.

2.1 Vad är ett HVB-hem?

När ett barn eller en ungdom riskerar att fara illa på grund av sociala problem eller bristande omsorg i hemmet kan socialnämnden i kommunen besluta om vård utanför det egna hemmet. Placeringen kan antingen ske under frivilliga former med stöd av socialtjänstlagen, SoL, eller med tvång enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, där den vanligaste placeringsformen är s.k. familjehem. Fyra av fem barn och unga som placeras utanför hemmet hamnar i ett familjehem. Ett familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran. Omsorgsbrist i hemmet är vanligen skälet till att barn placeras före tonåren, medan beteendeproblem (t.ex. kriminalitet och missbruk) dominerar vid tonårsplaceringar. Man ser även att andelen med psykiatrisk diagnos ökar (Socialstyrelsen 2009).

Ett HVB-hem är en verksamhet som bedrivs yrkesmässigt och tar emot barn och unga för vård eller behandling i förening med boende. HVB-hem kan drivas av både offentliga och privata vårdgivare. Icke-offentliga vårdgivare måste ha tillstånd från länsstyrelsen för att få bedriva verksamheten. Verksamheterna skiljer sig ofta åt, riktar sig till olika målgrupper och erbjuder olika behandlingsmetoder (Sallnäs 2007). Det finns även statliga ungdomshem, så kallade särskilda ungdomshem, som drivs av Statens Institutionsstyrelse. Skillnaden jämfört med HVB-hem, förutom att staten är huvudman, är främst att de särskilda ungdomshemmen har en högre personaltätthet och tillgång till låsta platser. De statliga institutionerna är till för de mest problemlastade ungdomarna (ibid).

Då vi i denna uppsats använder begreppet *institution* inbegriper detta HVB-hem samt statens institutioner. Anledningen till att vi till stor del använder det samlade begreppet institution är att mycket av den tidigare forskningen behandlar båda typerna av behandlingshem och skiljer ej mellan de båda typerna.

2.2 HVB-hemmens framväxt – en kort historisk bakgrundsteckning

Under mitten av 1800-talet började ett stort antal anstalter att byggas i Sverige vilket också möjliggjorde institutionsplaceringar av barn och ungdomar då den sociala barnvården så småningom växte fram (Sallnäs 2000:93). Institutionsplacering blev en vanlig insats för barn och ungdomar med olika typer av sociala problem, både eget beteende och problem i hemmiljön. Vad man har betraktat som problem som bör avhjälpas genom institutionsvård har dock varierat över tid. Vid tidpunkten för institutionernas framväxt bestod det huvudsakliga syftet med placeringarna att avskilja vissa grupper från samhället (ibid s. 2).

1924 trädde ny barnavårdslag i kraft och barnavårdsnämnder inrättades i kommunerna. Nämndernas uppgift bestod i att skilja ut vanartade och vanvårdade barn och omhändertaga dessa för samhällsvård, med möjlighet att göra detta mot föräldrars vilja. Tilltron till institutionsvårdens möjligheter var under denna period stor. De vanvårdade barnen skulle placeras i barnhem eller fosterhem medan de vanartade skulle placeras på uppfostringsanstalt. En viktig utgångspunkt för dåtidens institutioner för ungdomar var att man skulle differentiera ungdomarna efter diagnos, ålder, kön osv. för att de inte skulle blandas och för att man skulle kunna utforma verksamheten efter rådande förutsättningar. (Socialstyrelsen 2006).

Antalet institutioner för barn och ungdomar ökade fram till 1930-40-talet för att sedan under efterkrigstiden avta. I takt med att institutionsplaceringarna minskade började också barnvården professionaliseras. "Behandling" blev det nya ledordet och personalen på institutionerna utbildades. Samtidigt ökade kritiken mot institutionerna allt mer. Man ifrågasatte huruvida ungdomar verkligen blev hjälpta av att placeras på institution i kollektiv miljö. Staten tog under denna tid över huvudmannskapet över institutionerna och blev

ansvariga för vård och behandling av ungdomar (Sallnäs 2000:103–106). HVB-begreppet infördes 1980 i samband med socialtjänstreformen. Man ville i reformen att institutionsvården skulle ske i så småskaliga hem som möjligt och endast vara en insats för de ungdomar som inte kan placeras i fosterhem av olika skäl. Man öppnade i reformen också upp för att olika huvudmän kunde starta och driva HVB-hem (ibid s. 123f).

2.3 Dagens HVB-hem – struktur och tendenser

HVB-vården som drevs av enskilda aktörer upplevde en rejäl expansion under 80- och 90-talet samtidigt som placeringar i familjehem minskade. Statistiken pekar på att placeringar på institution ökar och att en allt större andel av dessa placeringar görs i HVB-hem som drivs av enskilda privata aktörer (ibid). Den övergripande trenden idag är att institutionsvården ökar sin andel av nya placeringar (Sallnäs 2007). Idag drivs 365 av 577 HVB-hem för barn och ungdomar i Sverige av privata aktörer, dvs. 63 % (Socialstyrelsens nationella HVB-register). Under 2008 var mer än 5 000 barn och unga upp till 20 år placerade på ett HVB-hem någon gång under året (Socialstyrelsen 2009).

Orsaken till denna ökande användning av HVB-hem i den sociala barnvården diskuteras av Sallnäs (2000) som menar att det är svårt att hitta empiriskt underlag för att säkert kunna säga något om bakgrunden till förändringarna. Tre orsaker som pekas ut och som kan ha ett samband med förändringarna är att svenska socialarbetare har blivit mer positivt inställda till institutioner, att vård och behandling för barn och ungdomar har blivit en ”marknad” med ett kraftigt ökande antal enskilda aktörer där utbudet har påverkat efterfrågan, samt en minskad tillgång till familjehem i kommunerna. Det finns enligt Sallnäs (ibid s. 226f) tendenser som pekar på en dynamik i hur barnvården och institutionerna tillsammans ökar sin aktivitetsnivå oavsett förändringar i de sociala problemens omfattning. Det handlar alltså om en process där de resurser som finns tillgängliga avgör antal åtgärder som beslutas. Det finns således en inneboende kraft i institutionernas existens som verkar för deras fortbestånd som ligger bortom ungdomarna och deras problem.

Sallnäs (ibid) menar vidare att man kan urskilja tre frågor som ständigt varit aktuella när det gäller diskussionerna kring institutionsvården, trots att ideologi och synsätt på institutionerna förändrats över tid. Den *första* frågan rör hur institutioner har betraktats både som förkastliga och som miljöer som erbjuder positiv påverkan på barn och ungdomar. Det råder således en dubbelhet i de föreställningar som finns om institutioner och dess effekter. Den *andra* frågan handlar om hur institutionerna genom tiderna har haft familjen som modell för utformandet av boendet. Föreställningen att barn och ungdomar ska vara en del i en familj har skapat HVB-hem med en konstgjord familje- eller hemmiljö. Man försöker således så gott det går att efterlikna ett ” normalt ” hem och en ” normal ” familj. *Sista* frågan berör den utbredda behandlingstanken som genomsyrar dagens institutioner såväl som de historiska. Tanken om att barn och ungdomar som bor på institution ska behandlas har dock växt allt starkare och dagens HVB-hem drivs oftast av övertygelsen om att en påverkan på ungdomen i dessa hem är möjlig och strävan efter att arbeta utifrån vetenskaplig kunskap är utbredd. Sallnäs (ibid) diskuterar hur det finns historiskt förankrade normer och värden som fungerar som grundstenar för institutionerna och behandlingstanken kan ses som en sådan grundsten.

Dagens HVB-hem är i första hand inriktade mot att ge en längre tids vård och behandling med undantag för ett antal akut- och utredningshem. Det är främst tonåringar som blir föremål för placeringar och problemen som ungdomarna har är mycket varierande. Hemmens målgrupp är ofta vagt beskrivna i allmänna termer. Många HVB-hem arbetar efter en eller flera teorier eller modeller, vanligtvis miljöterapi och psykodynamisk teori (ibid s. 232).

2.4 Kritik och samhällsdebatt

Som beskrivits i avsnittet ovan har institutionsvård för barn och ungdomar varit föremål för en hel del kritik och debatt under hela dess historia. Frågan om huruvida placering i ett HVB-hem verkligen hjälper och påverkar ungdomarna positivt i dess framtida livsföring är ett ämne för livlig diskussion även idag. I Socialstyrelsens lägesrapport för 2010 står att läsa att även fast barn- och ungdomsvården har utvecklats positivt i Sverige framförs ofta kritik. Kvaliteten varierar och kompetensen, erfarenheten och kunskapsbasen för arbetet är ofta otillräcklig. Sallnäs (2007) menar att institutioner är problematiska såtillvida att de blir artificiella miljöer och existerar i olika avseenden bredvid det övriga samhällslivet. Att placera barn och

ungdomar på institution är enligt Sallnäs (ibid) ett institutionaliserat sätt att lösa situationen med barn och ungdomar som av olika anledningar inte kan bo hemma.

Kritiken har även förts in i den allmänna samhällsdebatten där flera medier uppmärksammat och granskat olika HVB-hem där man kunnat se brister i behandlingen av ungdomar. På TV har man kunnat följa flera program som granskat HVB-hem som drivs av enskilda aktörer. SVT:s nyhetsprogram Rapport gjorde under 2009 en granskning av landets HVB-hem där man fann anledning att rikta skarp kritik mot flera privatägda hem där man menade att trots att många privata ungdomshem gör goda vinster är kontrollen av vårdens kvalitet närapå obefintlig.

Socialstyrelsen har ansvar för nationell tillsyn av kommunernas socialtjänst och för bevakning av barn- och ungdomsområdet. 2009 publicerade Socialstyrelsen och länsstyrelserna en slutrapport från en nationell tillsyn av HVB-hem i Sverige 2006-2008. Uppdraget att göra denna granskning gavs av regeringen och avser en tillsyn av landets HVB för unga upp till 18 år, totalt 363 stycken hem. Tillsynen är den första som utförts nationellt med gemensamma bedömningsinstrument. Resultatet visade att 308 av de 363 granskade HVB-hemmen, alltså 85 %, behövde förbättras inom ett eller flera områden i förhållande till de uppsatta kriterierna. I 112 av dessa hem fann man att bristerna var av allvarlig karaktär varav 19 HVB-hem får ta emot allvarlig kritik av länsstyrelsen. Tillsynen har lett till att förändringsarbeten har startat i verksamheterna för att stärka kvaliteten och säkerheten. De förbättringsområden som främst pekats ut rör bl.a. att man måste hitta strategier för att förhindra att barn och ungdomar utsätts för övergrepp under placeringstiden, barns och ungdomars delaktighet i behandling måste stärkas, personalens utbildningsnivå behöver höjas samt att man måste förbättra uppföljning och utvärdering av behandlingsinsatser. De behandlingsmetoder som man använder sig av är sällan evidensbaserade och därmed finns heller ingen kunskap om behandlingsmetoderna fungerar och leder till en positiv effekt.

År 2010 fick Barnombudsmannen i uppdrag av regeringen att i samråd med Socialstyrelsen inhämta barn och ungdomars åsikter om och erfarenheter av vistelse i familjehem och HVB-hem. I uppdraget ingår också att utveckla en metodhandbok som kommuner, landsting och myndigheter kan använda för att lyssna till barn och ungdomar i utsatta situationer. Uppdraget är en del av regeringens arbete med att stärka barnets rättigheter och möjligheter att komma till tals inom den sociala barn- och ungdomsvården (<http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=7639>).

2.5 Närsjöggläntans HVB-hem

Närsjöggläntans HVB-hem är en enskilt driven verksamhet som arbetar med tjejer i åldern 12-18 år med psykosocial problematik. Det finns tio platser på hemmet och placeringstiden ligger i genomsnitt på ett år. Närsjöggläntans verksamhet består förutom HVB-hemmet av jour- och familjehemsvård, föräldrautbildning och Backafors resursskola samt Camp Change där man ger behandling med hjälp av äventyrspedagogik. Syftet med att integrera både HVB-hem, familjehemsvård, föräldrautbildning och en individuellt anpassad skolverksamhet är att effektivisera behandlingen och därigenom även förkorta vårdtiden (www.narsjogglantan.se).

Arbetsmetoden grundar sig på ett eklektiskt synsätt, vilket innebär att man använder sig av den breda kompetens som finns samlad i personalgruppen. Den teoretiska utgångspunkten för all behandling på Närsjöggläntan vilar på ett kognitivt förhållningssätt. Den teoretiska förankringen ligger i kognitiv teori, anknytningsteori, systemteori, gestaltterapi, affektteori, KBT, och ett miljöterapeutiskt perspektiv. Relationsbyggande och en tydlig struktur i vardagen är en viktig beståndsdel i behandlingen. För att gynna en psykologisk utveckling läggs stor vikt vid miljöns betydelse, ett stabilt nätverk, sunda fritidsaktiviteter, ansvarstagande och en fungerande vardag. En viktig del i behandlingen är social träning där tjejerna utvecklar en känsla av sammanhang, framtidstro och en förmåga att skapa verktyg för att hantera sina liv. Föräldrarna ses som nyckelpersoner i behandlingsarbetet och man lägger stor vikt vid att skapa en arbetsallians med föräldrarna och få dem delaktiga i behandlingen av sitt barn (ibid).

3. Tidigare forskning

Forskning om institutionsvård av ungdomar belyser skilda aspekter av institutionsplaceringar, allt från individnivå där ungdomars röster och upplevelser tas fasta på, till institutioner som fenomen och som del i en större samhällsstruktur. Som tidigare nämnts är barn och unga i samhällsvård ett område där mer forskning efterfrågas, inte minst från regeringsnivå. Dock framgår det av vår genomgång av det aktuella forskningsläget att detta har ökat, och tendensen verkar vara att allt fler intresserar sig för effekter och betydelsen av behandling på institution. Den forskning vi har valt att belysa har anknytning till syftet med vår studie där fokus ligger på ungdomars upplevelser av institutionsvård samt efterverkningar och konsekvenser av dessa placeringar. Vi går därför, kort som en inledning, igenom en del forskning om institutionsvård som samhällsfenomen. Därefter belyser vi både den nytta och de negativa effekter som forskning påvisat att institutionsvård kan ha på barn och ungdomar. Vi lägger sedan fokus på vad tidigare forskning tar upp vad gäller institutionsmiljön och individens interaktion med denna, samt hur institutionsvård endast är *ett* led i behandlingen och vad de eventuella konsekvenserna blir av att behandla individens beteende snarare än dess förutsättningar utanför behandlingshemmet.

3.1 Institutionsbehandling som samhällsfenomen

Andreassens kunskapsöversikt *Institutionsbehandling av ungdomar - Vad säger forskningen?* (2003) bygger på forskning och är en översikt över institutionsvård av ungdomar med allvarliga beteendeproblem, där författaren påvisar att samhällets reaktioner på allvarliga beteendeproblem hos ungdomar har växlat mellan behandling och straff. Genom att hänvisa till tidigare forskning vill Andreassen belysa att ungdomarna inte alltid får den behandling som de enligt utredningarna behöver (ibid s.16). Många ungdomar sätts i behandlingsformer som saknar effekt, vilket kan medföra att valet av åtgärd kan tendera att bli relativt slumpmässig. Andreassen (ibid) menar vidare att bristen på vetenskapligt försvarbara utvärderingar leder till att man sätter igång en rad åtgärder för barn och unga som man inte känner till verkningarna av och där det inte heller förekommer någon form av systematisk resultatkontroll.

Rent allmänt har institutioner inte visat något lyckat resultat för ungdomar med allvarliga beteendeproblem. Detta, menar Andreassen (ibid), kan det ligga många förklaringar till, bl.a. kan det hänföras till institutionernas omfångsrika uppgift. Vidare diskuterar han kring att det kanske inte går att "behandla" allvarliga beteendeproblem utan man får nöja sig med ett förbättrat beteende, jämfört med beteendet innan placeringen. Studier visar på att det finns relativt stora variationer i behandlingseffekter bland ungdomar med beteendeproblem, vilka delvis anses kunna förklaras av karaktärsdrag hos ungdomarna men även av exempelvis behandlingsinnehållet, miljö, struktur samt omgivning (Andreassen 2003:179). Således kan inte institutionsbehandling ses som en egen kategori eftersom den varierar mycket i innehåll, struktur samt form.

Levins (1998) avhandling om den s.k. uppfostringsanstalten, dvs. ett behandlingshem för ungdomar med kriminalitet, har som syfte att söka kunskap om uppfostringsanstalten som samhällsinstitution. Levin söker förståelse för sambandet mellan institutionernas dåliga behandlingseffekter och dess överlevnadskraft samt självklara status inom samhällets barnavård. Undersökningen utfördes under perioden 1989-1996 genom att bl.a. empiriskt studera arbetet på Råby behandlingshem och intervjua ungdomar som varit placerade på hemmet. Levin menar i sin avhandling att den sociala barnavården har hand om de bråkiga ungdomarna men under en täckmantel av medicinska föreställningar då det under de senaste decennierna skett en medikalisering och psykiatisering av ungdomsproblemen. Behandling har blivit en central aspekt av uppfostringsanstaltens arbete. Dock menar Levin att behandling i praktiken enbart blir språk eller en terminologi utan att betyda något annat än personalens välvilja och humanism. I intervjuerna med ungdomarna lyfts behandling fram ur ungdomarnas perspektiv. Levin menar att det är viktigt att förmedla de placerade ungdomarnas perspektiv på samhällsvården eftersom deras upplevda erfarenhet utgör den subjektiva bilden av placeringens innebörd. För att beskriva hur behandlingen verkligen fungerar på institutionen behövs dessa berättelser då en objektiv beskrivning är omöjlig att göra.

Johansson och Andersson, som 2006 utförde en kvalitativ studie där sex ungdomar som bott på ett behandlingshem i Sverige intervjuades, drar liknande slutsatser som Levin (1998) om betydelsen av subjektiva beskrivningar av institutionsvård. Det framgick av intervjuerna att trots att ungdomarna bott på hemmet under samma period hade samtliga mycket olika upplevelser av vistelsen. De olika individerna hade

interagerat med miljön på behandlingshemmet på olika sätt. Detta innebär att trots liknande förutsättningar och behandlingsinsats för ungdomar i samhällsvård kan de uppfatta sin verklighet mycket olika. Johansson och Andersson pekar på olika individuella förutsättningar som påverkar upplevelsen av placeringen. Bl.a. kan traumatiska upplevelser innan placeringen orsaka en särskild sårbarhet för nya trauman under vistelsen på behandlingshemmet medan andra inte påverkas nämnvärt.

3.2 Faror med institutionsplaceringar

Sallnäs (2007) diskuterar vad det finns för potentiella faror i att placera barn och ungdomar i institutionell vård. Sallnäs menar att trots att det finns många välfungerande institutioner där barn och ungdomar trivs mycket bra, måste man vara medveten om de negativa aspekter som finns med institutionsvård för att kunna väga detta mot den nytta som kan finnas.

Forskning visar att övergrepp av olika slag har varit och är vanligare bland barn på institution än bland barn i allmänhet. Det saknas dock enligt Sallnäs (ibid) systematisk kunskap om i vilken utsträckning övergrepp förekommer vid svenska institutioner. En slutsats som dock kan göras är att behandlingspersonal måste balansera mellan att å ena sidan kunna upprätthålla kontroll över utåtagerande ungdomar utan att å andra sidan tillgripa våld. Dock är det inte enbart övergrepp från personalen som är en fara vid institutionsplacering; det förekommer även våld mellan de placerade ungdomarna. Flickor löper främst risk för sexuella övergrepp medan pojkar rapporteras vara utsatta för fysiska övergrepp i större utsträckning.

En annan fara med institutionsplacering som Sallnäs (ibid) redogör för är den risk för negativ gruppåverkan som finns då man sammanför flera ungdomar med sociala problem. Det finns en s.k. "negativ smittoeffekt" som innebär en försämring i ungdomarnas beteenden och funktionsförmåga. Positiv påverkan och behandling blir svår att genomföra då det ofta utvecklas en stark motkultur som gör ungdomarna motståndskraftiga mot påverkan från personalgruppen. Även Andreassen (2003) diskuterar hur negativ gruppåverkan på institution kan vara avgörande för dåliga behandlingsresultat. Ju starkare ungdomarna identifierar sig med den rådande negativa gruppulturen på institutionen desto svårare blir det för ungdomarna att återvända till samhället och dess normer. Att institutionen lyckas åstadkomma en miljö där prosociala attityder och prosocialt beteende dominerar är viktigt för att motarbeta den negativa smittan med antisocialt beteende och antisociala attityder vilket enligt Andreassen (ibid) även har visats i tidigare forskning.

Andreassen (ibid) tar upp att många undersökningar visat på att behandlingsvistelser avbryts oplanerat och att en del ungdomar upplever mycket instabilitet i placeringarna. Enligt forskning avbryter 30-50 procent av ungdomarna institutionsvistelsen i förtid (ibid s. 281). För att uppnå en effektiv behandlingsform är det essentiellt att behandlingsvistelsen inte avbryts och att den genomförs som planerat vilket många studier visat på (ibid s.121). Ett behandlingssammanbrott kan i vissa fall utmynna i en avbruten behandling, i andra till en ny placering. Detta ger en brist i stabilitet för ungdomarna vilket kan ha betydelse för den allmänna utvecklingen för ungdomen men även påverka effekter av de insatser som sätts in (Andreassen 2003, Sallnäs 2007).

Forskning om barn och unga i samhällsvård har visat vilken avgörande betydelse ungdomarnas relation till föräldrarna har för ungdomarnas fortsatta liv och för utfallet av behandlingen. Levin (1998) menar dock att ungdomarnas många gånger konfliktfyllda och negativa relationer till föräldrarna inte behandlas eller bearbetas under placeringstiden. Detta hör ihop med den inställning som institutionerna har till att fokusera på förändringsarbete inom institutionen och inte utanför. Levin (ibid) menar att faran i att fokusera och koncentrera arbetet till de ungas beteende på behandlingshemmet är att de livsomständigheter dessa ungdomar växer upp i och många gånger återskapas i sina egna liv försvinner ur fokus.

3.3 Nyttan med institutionsvård

En stor del av forskningen som gjorts av institutionsplaceringar av barn och ungdomar pekar på negativa aspekter och konsekvenser för de placerade. Sallnäs (2007) menar dock att det är viktigt att komma ihåg att det finns välfungerande institutioner som utför sitt uppdrag på ett förtjänstfullt sätt. I flera studier har det framkommit att många ungdomar uttrycker sig positivt om att vara på institution där man ofta framhåller

institutionsvistelse som fördelaktig i jämförelse med familjehemsvård (bl.a. Barnombudsmannens rapport 2004:08).

Även Andreassen (2003) menar att det finns vissa fördelar med institutionsplacering som insats i jämförelse med andra åtgärdsformer. Det finns möjlighet att nå goda effekter av institutionsbehandling där val av behandlingsmetoder, behandlingsprinciper samt hur personalen fungerar och hanterar situationer har betydelse men även sammansättningen av ungdomsgruppen samt samarbetet med skolan. Institutioners styrka i form av att den ger ungdomarna möjlighet att distansera sig till den ofta spända föräldrabarnrelationen lyfts fram. Vidare finns fördelar i att institutionen erbjuder en strukturerad miljö med många anställda där det finns möjlighet till varierande emotionellt engagemang. Institutionen kan även erbjuda ett nödvändigt skyddsnät för ungdomarna som varit med om andra insatser utan att detta gett positiva effekter för dem (ibid s. 14). Forskning tyder också på att institutionsvård kan bidra till fördelar gällande skolgång/utbildning och erbjuda stabilitet i ett annars oorganiserat liv (ibid s. 134)

Precis som det finns en risk för negativ smittoeffekt av ungdomskulturen på institutioner finns det även en motsatt effekt där man kan uppnå positiva förändringar genom att sammanföra ungdomar med olika grader av problematik. En ungdomsgrupp som fungerar prosocialt och som anpassat sig till institutionens regler och kultur, kan ha en positiv inverkan på antisociala nytillkommande ungdomar, där man ser att det negativa beteendet hos den nya ungdomen minskar signifikant (Andreassen 2003).

3.4 Behov av normalitet

Att utveckla en känsla av normalitet är ofta en viktig aspekt för institutionernas verksamhet där man försöker skapa en sådan "hemlik" miljö som möjligt. Levin (1998) menar att behandlingshem ofta försöker fungera enligt liknande principer som en "fosterfamilj" och drivs enligt en tanke på att uppfostra barnet i "hemmet" så att det även sköter sig utanför hemmets väggar. Detta fungerar dock inte eftersom ungdomshemmet är en samhällsinstitution som saknar den konkreta värdemässiga gemenskapen som finns inom familjen. Detta leder till att personalen upplever en oförmåga att påverka de ungas situation utanför institutionen vilket gör att man istället koncentrerar sig på att hantera de ungas beteende inom institutionens väggar. Levin (ibid) fann i sin studie av Råby ungdomshem att hemmet blev som en avskärmad och isolerad ö i samhället där ungdomarna anpassades till institutionens normalitet och inte till det normala samhällets verklighet. Detta leder till att ungdomarna får uppleva och prova på vad ett "normalt" liv innebär med rutiner, skydd från övergrepp och auktoritära föräldrafigurer, men i en kontext som är ytterst onormal och isolerad. Ungdomarna i Levins studie reagerade också på att bo i en konstlad verklighet som är präglad av personal med olika professioner och där vardagen utformas enligt olika behandlingsmetoder. Levin (ibid) menar att ungdomarna särskilt uppskattade personal som inte uppfattades som professionella "behandlare" utan som gick utanför sin roll och blev personliga och "normala". Betydelsen av en relation med en vuxen som brydde sig om dem villkorslöst, likt en förälder, och som inte hade som syfte att behandla och förändra uppfattades som positiva inslag i ungdomarnas vardag.

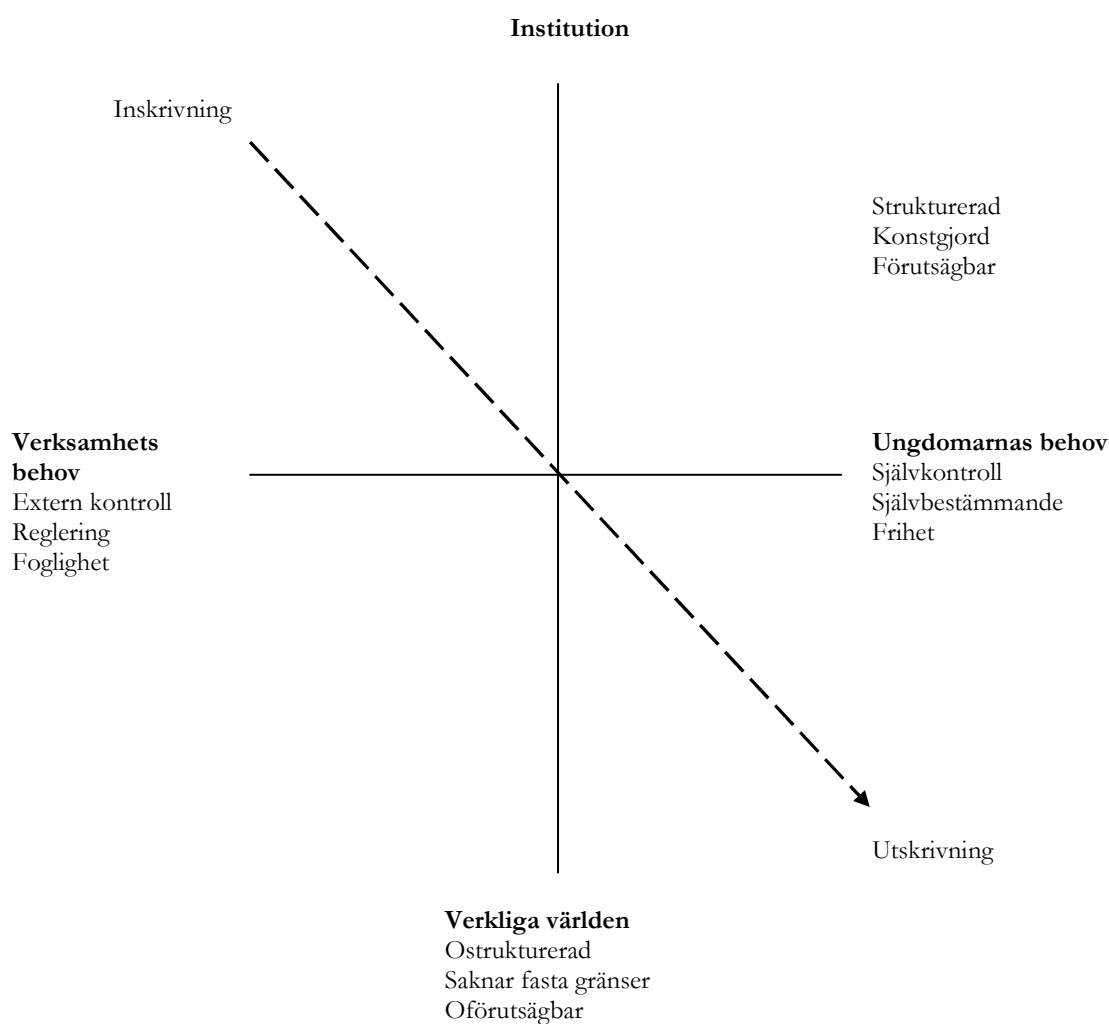
Att bo på en institution är en mycket speciell upplevelse som innebär att separeras från sin familj och bli mer eller mindre tvingad att bo med andra ungdomar och vuxna som har rollen som personal och behandlare och förväntas samarbeta och relatera till dem både i vardagssituationer och behandling. Det visade sig av intervjuerna som Andersson och Johansson (2006) utförde med ungdomarna på en institution i Sverige att relationerna till både personalen och de andra ungdomarna var mycket viktiga för upplevelsen av vistelsen. Ungdomarna eftersökte en "naturlig" kontakt med personalen där de vuxna kunde gå utanför sin professionella roll. Att ha en känsla av att höra till och skapa goda relationer blir av stor betydelse för att klara av svårigheter som uppstår. Ungdomarna i Johanssons och Anderssons intervjuer refererar mindre till själva behandlingsaspekten av vistelsen än till själva upplevelsen av att bo och interagera och skapa relationer med de andra unga och vuxna på behandlingshemmet.

3.5 Institutionsvistelse – och sen då?

Det gäller inte bara för institutionen att klara av ungdomarnas beteende och skapa en tillräcklig stabilitet under institutionsvistelsen. Beteendeförändringen måste även bevaras efter behandlingen. Andreassen (2003) menar dock att det är lättare för institutionerna att komma till en förändring i beteende hos ungdomen under vistelsen, men att det är svårare att bibehålla denna beteendeförändring över tid, rum och

andra miljöer. Personalens arbete med ungdomarna kan leda till positiva och gynnsamma effekter under placeringstiden men efter tiden på behandlingshemmet tycks ungdomarna återfalla till sitt gamla beteende en tid efter utskrivningen. Forskning visar att beteendeproblemen generellt återkommer inom två år efter utskrivning från institution. I de studier Andreassen tar upp så visar de att för att upprätthålla den positiva beteendeförändringen så krävs stöd och hjälp kontinuerligt. I många fall där beteendeförändring lyckats åstadkommas finns andra problem efter utskrivning såsom arbetslöshet, hemlöshet och isolering. Detta beror enligt Levin (1998) till stor del på att ett behandlingshem är en konstgjord miljö. Även Andreassen (2003) pekar på att institutionsmiljön blir konstgjord i jämförelse med världen utanför genom att den verkliga världen saknar struktur, lyckas inte fastställa gränser samt att den är oförutsägbar. Denna problematik belyser Andreassen genom att hänvisa till Hollins figur (figur 1)

Figur 1. Övergång från institutionell kontroll till krav i den riktiga världen (Hollin, 1995 genom Andreassen, 2003:318).

4. Metod

I följande kapitel redogör vi för vald forskningsansats och metod samt motiverar valet av dessa. Vi beskriver intervju- och analysgenomförandet samt diskuterar kring reliabiliteten och validiteten i uppsatsen. Vi redogör även för etiska överväganden och vår förförståelse.

4.1 Forskningsansats

Hermeneutik betyder tolknings- eller förståelselära och det är detta vetenskapliga synsätt som vi valt att utgå från och som blir vårt metodologiska angreppssätt. Eftersom vår ambition med studien är att förmedla och tolka respondenternas sanning utifrån deras egna erfarenheter, och att vi vill försöka förstå och förklara ett fenomen som åskådliggör sig samt dess innebörd, anser vi att denna forskningsansats är lämpligast för denna studie.

Hermeneutik är den tradition av teorier som innefattar förståelse och tolkning där utgångspunkten är förståelse för människans upplevelser och erfarenheter. Människan ses som en historisk och språklig varelse och samhället som en meningsbärande verklighet (Thomassen 2007:191). Den som tolkar utgör en del av förståelsen genom att denne har en förförståelse som lägger grunden till tolkningen. Denna förförståelse förändras och utvecklas sedan i mötet med det man undersöker. Därigenom skapas ny förståelse i en s.k. hermeneutisk cirkel (Thomassen 2007:185). En utveckling av hermeneutiken skapar också en bild av människan både som objekt och subjekt. Det finns alltså både en dimension som kan förklaras och en annan som måste förstås (Thomassen 2007:188). Det centrala inom hermeneutisk vetenskapssyn är tolkningen och förståelsen av meningsfulla fenomen. Då man tolkar ett fenomen måste delarna och helheten harmoniseras eftersom en del enbart kan tolkas i ljuset av det större sammanhanget vilket delen tolkas inom. För att förstå en del av ett fenomen, kan betydelsen av delen enbart tolkas i relation till hela kontexten. På samma sätt kan en förståelse av ett helt fenomen aldrig förstås till fullo om inte tolkningarna av fenomenets delar stämmer överens med denna helhetstolkning. Forskaren är alltså en aktiv del av processen som integrerar sin upplevelse med ny förståelse vilket hela tiden leder framåt. Därmed betonar också Gilje och Grimen (2007:189) att just cirkelbegreppet kan vara något missledande då en cirkelrörelse visar att forskaren återvänder till samma punkt, vilket inte stämmer då den nya förståelsen i själva verket leder forskaren framåt mot ny kunskap. Den förförståelse man hade i utgångsläget kan aldrig vara samma som den man har efter att man påbörjat en tolkningsprocess och därför kan processen istället beskrivas som en spiral. Ny kunskap integreras hela tiden med gammal och bildar en ny kunskapsmassa vilket gör tolkningen mer och mer utvecklad.

4.2 Val av undersökningsmetod

Denna studie bygger på kvalitativ metod influerad av grounded theory som är den mest kända induktiva forskningsmetoden inom samhällsvetenskapen (Danermark et al 2003:170). Som utpräglad metod innebär grounded theory i korta drag att man vill skapa en teori på underlag av data som samlats in empiriskt och där analys av data sker parallellt samt i en växelverkan med varandra, man arbetar i olika förutbestämda steg från datainsamling till teoretisering (Esaiasson et al 2004:139f). När man analyserat det empiriska materialet söker man finna kategorier och begrepp genom kodning av data. Det är dessa kategoriseringar som blir tolkningar och som sedan kan generera en ny teori. Om teorin baseras på många kontrastrika fall är den intressantare än om den baseras på få och likartade fall (Esaiasson et al 2004). Vi inspireras av detta tillvägagångssätt genom att vi så förutsättningslöst som möjligt möter empirin. Under och efter datainsamlingen följer en process där vi analyserar, kategoriserar och tematiserar vårt material för att hitta gemensamma nämnare i den information som framkommit genom intervjuerna. Vi har så som förespråkas av forskare inom denna tradition, valt att studera litteratur och söka förankring i teorier och tidigare forskning i ett senare skede i forskningsprocessen för att på så sätt låta empirin vara det som styr hur studien utformas. Vi har dock inte gått så långt i denna forskningsansats att vi försöker generera egna begrepp eller teorier utan väljer att vända oss till befintliga teorier efter att den empiriska informationen har samlats in och analyserats.

Då vi vill studera individers syn på sin värld och då vi utgår ifrån ett antagande om att verkligheten är vad individerna uppfattar den att vara, så blir målet att utifrån respondenternas erfarenhet och egna tankar och känslor åskådliggöra element som kan ha påverkan på dem. Vi vill således, genom tolkning, göra det "dolda

synligt” och skapa en förståelse för fenomenet (Bryman 2002:249ff). Enligt Trost (1993) är syftet det som är avgörande för vilken metod som skall användas. Om syftet innefattar att man vill undersöka frekvenser, om föreställningen gäller hur ofta, många eller hur vanligt något fenomen är bör man använda sig av kvantitativ metod. Ämnet genom frågeställningen förstå och hitta mönster är kvalitativ metod att föredra. Motivet till att vi inte valt att göra en kvantitativ studie är att vi i en kvalitativ studie har förmånen att kunna ingå som en del i forskningsprocessen och metoden karaktäriseras speciellt av närheten till källan som informationen är hämtad ifrån (Bryman 2002), vilket vi anser är en fördel då man studerar individer och deras egen upplevelse. Kvalitativa metoder är mer av förstående karaktär med ett mer förstående syfte. Det centrala i denna metod är att på olika sätt samla information för att få en djupare förståelse av problemet samt att det även går att beskriva helheten av sammanhanget.

4.3 Urval

Då vi blev tillfrågade av ett behandlingshem om vi ville undersöka hur livssituationen för de utskrivna ungdomarna ser ut idag har vi i studien valt att utgå från ungdomar från detta behandlingshem. Kriterierna HVB-hemmet hade var att de skulle ta kontakt med ungdomarna först och att ungdomarna sedan kontakter oss för att godkänna sitt deltagande av etiska skäl. Urvalstekniken kommer således att vara ett bekvämlighetsurval och populationen kommer att utgå från behandlingshemmet. Denna studie bygger således på ett icke-sannolikhetsurval och därmed kommer vi inte att sätta representativiteten i första rum. Vi anser dock inte att detta är av större betydelse eftersom vi inte är intresserade av att generalisera utifrån något slumpmässigt urval utan att vi i stället vill fånga respondenternas upplevelser. Detta diskuterar Bryman (2002:313) där han menar att representativiteten är viktigare i kvantitativa undersökningar. En annan orsak till detta urval är att vi inom ramen för denna uppsats inte har resurser i form av ekonomi men även att vi anser att det finns en viss svårighet med att få fram ett representativt stickprov av denna målgrupp.

Enligt vetenskapsrådets *forskningsetiska principer* (se etiska överväganden nedan) skall deltagande i forskning vara frivillig och deltagarnas identitet skall inte röjas innan de godkänt sitt deltagande i studien. Med detta i åtanke har vi överlämnat informationsbrevet (se bilaga 1) till biträdande föreståndare för HVB-hemmet som gjort ett urval på åtta tilltänkta respondenter och skickat informationsbrevet till vederbörande. Fem respondenter kontaktade oss och anmälde sig frivilligt till att ingå i studien.

Vi har två urvalskriterier för deltagande i studien. Den första är att man skall vara fyllda 15 år. Även detta ingår i vetenskapsrådets forskningsetiska principer om samtyckekravet där det uppges att om man i studier undersöker fenomen som är av etisk känslig karaktär ska samtycke inhämtas från vårdnadshavare om respondenten är under 15 år. Det andra kriteriet är att respondenterna ska varit utskrivna från HVB-hemmet sedan minst ett år tillbaka, detta då vi vill få respondenternas upplevelser av tiden efter behandlingen och att de ska ha hunnit aklimatisera sig tillfredsställande till sin livssituation efter utskrivningen. Biträdande föreståndaren har tagit hänsyn till dessa kriterier då urvalet gjorts.

4.4 Bortfall

Förfrågan om deltagande gick ut till åtta tilltänkta respondenter varav fem hörde av sig till oss och ville delta i studien. Vårt bortfall blir således tre tilltänkta respondenter som, av oss okänd anledning, inte ville delta i studien. Det kan bero på exempelvis att dessa personer inte fått brevet som biträdande föreståndare på HVB-hemmet skickade ut, de kan vara bortresta, ha flyttat eller helt enkelt inte velat delta. En annan anledning kan även vara att de är tillbaka i den problematik de varit i tidigare vilket inte är helt ovanligt då det gäller denna målgrupp (Andreassen 2003).

4.5 Intervjugenomförande

Då det fanns ett geografiskt avstånd som inte möjliggjorde att vi kunde träffa tre av respondenterna, då vi inte hade resurser inom ramen för denna uppsats att resa och träffa dem, så ägde dessa intervjuer rum över telefon. Två av respondenterna befann sig inom vad vi ansåg vara ett lämpligt geografiskt avstånd för att vi skulle kunna intervju dem personligen. Telefonintervjuerna ägde rum på Högskolan Dalarna i enskilt rum med endast uppsatsförfattarna närvarande. Intervjuerna tog allt mellan en och tre timmar, beroende på hur utförliga svar de intervjuade gav. Då vi kontaktade respondenterna för att bestämma plats och tid för intervju

informerade vi dem även om ungefär hur lång tid vi uppskattade att intervjun skulle ta. De två respondenterna som vi intervjuade personligen, fick själva avgöra var intervjun skulle ske, då vi ville att de skulle känna sig trygga i miljön för att kunna samtala avslappnat. Telefonintervjuerna ägde rum enligt respondenternas tidsmässiga önskemål. Båda uppsatsförfattarna var närvarande vid alla intervjutillfällena. Vi såg detta som en fördel då vi anser oss vara samspelade och vi blir således bättre intervjuare genom att man får en större informationsmängd och förståelse än om man skulle genomföra intervjun själv. Detta diskuterar även Trost (1993:23). Vi delade upp intervjuerna i två moment sinsemellan, där den ena huvudsakligen observerade kroppsspråk och miner hos respondenten samt förde anteckningar i fall bandspelaren skulle haverera, men även att denne kunde flika in med följdfrågor vid behov, medan den andra kunde rikta in sig på frågorna och svaren. I de fall vi hade telefonintervjuer så kan vi i efterhand se att det var till en nackdel att inte kunna se kroppsspråket hos respondenten då detta skulle kunna gagna oss i tolkningsprocessen.

Inom kvalitativ forskning är det i intervjuförandet vanligast att använda sig av ostrukturerade och semistrukturerade intervjuer. De ostrukturerade intervjuerna kan man jämföra med ett vanligt samtal, där respondenten själv får stort handlingsutrymme för att kunna prata och leds inte mycket eller inte alls. Vårt empiriska material kommer att utgå från kvalitativa intervjuer, med ostrukturerade frågor. Detta eftersom det är lämpligt att intervjuerna är öppna för att vi ska få så utförliga berättelser som möjligt samt att detta kan möjliggöra att vi får en bättre helhetsbild och bredd (Bryman, 2002:300–304). Trost (1993) anser att man vid kvalitativa intervjuer inte skall ha några förutbestämt formulerade frågor i sin intervjumall (bilaga 2) utan att man i stället har en kort minneslista över frågeområden som tar upp stora delområden. Intervjumallen följer ingen direkt struktur utan fungerade mer som en minneslista för oss med olika punkter som vi pratade om och försökte beröra frågor kring dessa punkter.

I möjligaste mån lät vi respondenten styra ordningsföljden, så det blev så likt ett samtal som möjligt. Vi är medvetna om att de retrospektiva frågorna ger svar på hur respondenten i dagsläget ser på situationen som den var då, och således inte helt och fullt kan konstruera känslor om hur denne kände då, vilket även Trost (ibid s. 52) anser. Trost (ibid) menar att glömska och omtolkningar är viktiga element i våra liv. Vi inledde intervjuerna med frågor om urvalskriterierna, ålder samt tid sedan de bott på HVB-hemmet för att säkerställa att urvalskriterierna följts. Vidare försökte vi få en relation mellan intervjuare och respondent, vilket Trost menar är grunden för att få till en så bra intervju som möjligt (ibid). Vi sökte grundliga svar från respondenterna, ställde följdfrågor när vi ansåg det behövas och höll oss även öppna för att det under intervjutillfällena kunde dyka upp fler eller andra idéer som fick oss att fördjupa de frågor vi redan ställt. Beroende på vem vi intervjuade så var karaktären på intervjuerna skiftande. Vissa respondenter var väldigt konversabla och gav långa utförliga svar, andra respondenter var mindre konversabla och vår uppgift blev då istället att försöka inbjuda till att förtydliga genom att vara frågvisa. De långa utförliga svaren frambringade oss möjligheter att förvärva väsentlig information men även ge viss belysning åt nya och intressanta vinklingar på frågorna. Då vi ville undvika att respondenterna skulle känna sig utsatta och till följd av det förlora förtroendet för oss, var vi angelägna om att inte forcera fram svar.

Efter att vi fått klartecken från varje respondent spelades intervjun in. Vi var noga med att informera respondenterna om att inspelningen enbart skulle vara avsedd för denna studie och anledningen till inspelning var att vi ville ha det som ett redskap vid analysen. Vi informerades även om att vi kommer att använda oss av fingerade namn och att tider och platser som de röjer i intervjun kommer att justeras. Uppgifter som möjliggör avslöjande av identitet kommer att döljas men vi kommer dock inte att kunna *garantera* anonymitet.

I två av intervjuerna havererade inspelningen, den ena inspelningen blev tom av okänd anledning och materialet försvann helt. Vi bytte då inspelningsapparat och gjorde ett test av denna. Den andra intervjun var nästintill ohörbar då det var brus m.m. Vid varje intervjutillfälle kontrollerade vi att inspelningen blivit bra. I de fall den inte var användbar sammanfattade vi intervjun med hjälp av anteckningarna direkt efter intervjun. I en av intervjuerna där inspelningen havererade återkom vi till respondenten för att denne skulle förtydliga vissa saker i intervjun då vi uppfattat dessa olika. Denna fördjupning transkriberades som vi gjort med tidigare intervjuer.

4.6 Analysgenomförande

Analysen innebär att man försöker hitta mönster, kopplingar och strukturer i det insamlade materialet för att sedan kunna analysera dem. Bryman (2002:37, 373) menar att detta kan te sig svårt då det inom kvalitativ forskning endast finns få erkända och allmänt accepterade metoder för hur man analyserar kvalitativ data samt att dessa data utgår från intervjuer som brukar utgöra ett omfattande och ostrukturerat textmaterial.

Inspelning samt transkribering av intervjuerna ses som en fördel inom kvalitativ forskning, vilket Bryman (2002:310) beskriver, då man är intresserad av både vad som sägs men även hur det sägs. Efter varje genomförd intervju lyssnades inspelningarna noga igenom och vi turades om att transkribera dem. Den som inte transkriberat lyssnade igenom intervjun som gjorts för att kontrollera samt godkänna det som skrivits. Vi anknöt även anteckningarna som gjordes under varje intervju till transkriberingarna. Trost (1993:29) diskuterar kring att minnet är en viktig del vid tolkning och analys, vi pratade därför igenom varje intervju direkt efter att den ägt rum och förde anteckningar om den. Detta hoppas vi även kommer att gynna oss för att kunna göra en mer objektiv och rättvis analys då vi kan förbättra vårt minne samt de intuitiva och i viss mån omedvetna tolkningar vi gjort under intervjugenomförandet, vilka vi kan verifiera eller förkasta.

Vi läste igenom transkriberingarna och sammanfattningarna av intervjuerna flertalet gånger vilket medförde att vi bearbetade datamaterialet ingående. Detta gjorde att vårt analysarbete därmed startade tidigt i processen, redan efter första intervjun, då vi ämnat jobba med empiri och teorier parallellt enligt grounded theory. Vid de första genomläsningarna försökte vi förhålla oss med en öppenhet mot texten och skapa oss ett helhetsintryck. Redan här kunde vi se hur sannolika kategorier började framträda. Vid fortsatta genomläsningar och då vi diskuterat sinsemellan har vi försökt se variationer, likheter och skillnader i berättelserna. Efter att vi genomarbetat materialet på detta sätt kunde vi känna att vi fått en helhetsbild av fenomenet. Vi har sedan återgått till transkriberingarna av de olika intervjuerna för att hitta kategorier och mönster i berättelserna vilket resulterade i välavgränsade kategorier i respondenternas uppfattningar. Detta sätt att analysera är i enlighet med den hermeneutiska tradition som vi förespråkade. Vi ställde under denna process kontinuerligt det empiriska materialet mot eventuella teorier då vårt mål inom ramen för denna uppsats inte är att finna nya teorier utan istället se om vi kan hitta förklaringar av fenomenet i befintliga teorier. Vi har låtit alla respondenter komma till tals genom att referera till dem med citat. Vi inser även att det finns en svårighet med att göra en absolut rättvisa av citaten då vi kan ha missförstått dem samt att vi har egna omedvetna tolkningsramar som vi utgår ifrån.

4.7 Reliabilitet och validitet

Ambitionen i en kvalitativ undersökning är att skapa en god kvalitet i genomförandet och i analysen av det insamlade materialet. Dock finns det svårigheter att hitta en bedömning för denna kvalitet p.g.a. den form som den kvalitativa undersökningen har. I en kvantitativ studie går det enklare att hitta metoder och kriterier för att kontrollera att mätningar gjorts korrekt och att rätt analysverktyg har använts. Om man istället utgår ifrån den anpassning av reliabilitet och validitet som kan göras till kvalitativ forskning som bl.a. Bryman (2002:257–263) redogör för, så kan man hitta ett sätt att förhålla sig till dessa svårigheter. Vi har valt att redogöra för validiteten, d.v.s. att man studerar det man har för avsikt att studera, och reliabiliteten, d.v.s. studiens tillförlitlighet, genom en viss anpassning till kvalitativ forskning eftersom Bryman menar att en direkt överföring av kriterierna är svåra att göra.

Vi har försökt att ha en sådan öppen redogörelse som möjligt över den process och de val vi har gjort under studiens gång. Detta för att kunna erbjuda en vad Bryman (2002:271) kallar ”genomsynlighet” där planering och genomförande redovisas så utförligt som möjligt. Genom att denna studie är liten till sin omfattning kan resultatet inte säga speciellt mycket om något allmängiltigt fenomen. En studie i liten skala och i kvalitativ form kan inte generaliseras till någon annan situation än de ungdomar som ingått i intervjuerna. Att de ungdomar vi intervjuar i studien själva fick anmäla sitt intresse till deltagande kan ha påverkat studiens validitet genom att de ungdomar som medverkat inte är representativa för ungdomarna som vistats på HVB-hemmet. Syftet med vår studie är dock inte att generalisera vårt resultat utan att ge en beskrivning av deras uppfattning vilket kan ge en ökad förståelse för fenomenet vi undersöker.

Att säga något om reliabiliteten kan vara svårare i en kvalitativ studie eftersom denna inte går att mäta med siffror. Vi anser däremot att tillförlitligheten i vår studie i bemärkelsen av systematik och hederlighet vid insamlingen av vårt material är god. Det skapas också en god reliabilitet genom att vi också redovisar för vår förförståelse och att vi visar öppenhet i metodval och intervjugenomförande.

4.8 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet har en del *forskningsetiska principer* som de förespråkar att man håller sig till och som vi eftersträvat att följa. Med individskyddskravet menar vetenskapsrådet att man skall skydda de individer man intervjuar, bl.a. genom att skydda deras levnadsförhållanden samt insynen i dessa. Vidare skall man se till att forskningen inte utsätter dem man intervjuar för fysisk eller psykisk skada. I individskyddskravet infinner sig fyra huvudkrav, informations-, samtycke-, konfidentialitet- och nyttjandekravet. Dessa krav handlar om att säkerställa att individen är informerad om studiens syfte, att personuppgifter behandlas konfidentiellt, att uppgifter om enskilda personer enbart används i forskningssyfte samt att medverkan i studien är helt frivillig (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>). Då vi ansökt och blivit godkända av Högskolan Dalarnas forskningsetiska nämnd FEN har vår studie granskats i enlighet med ovan nämnda principer.

4.9 Förförståelsen

Inför vår studie har vi en viss förförståelse för ämnet då vi inom våra studier på Socialarbetarprogrammet har haft kurser och diskussioner kring ungdomar och socialt arbete. En viss del av vår praktik har vi gjort inom barn- och familjverksamheten på socialtjänsten, vilket också har gett oss en del förförståelse av det ämne som studien berör. Vår uppfattning inom ämnet är att majoriteten av de ungdomar som blir placerade på institution har relationsproblem på hemmafronten samt att många av ungdomarna har föräldrar med egen problematik i form av missbruk eller bristande föräldraskap av olika anledningar. Vi har med oss en sociologisk förståelse av diagnostiseringar, där vi inte fokuserar på de medicinska orsakerna utan snarare ser till diagnoser som en kategorisering av individen. Vi försökte förhålla oss så öppna som möjligt för att inte låta förförståelsen styra allt för mycket. Vi menar dock att det är en utopi att man kan möta empirin förutsättningslöst. Inom hermeneutiken är dock inte förförståelsen i sig ett hinder då denna förförståelse förändras och utvecklas i mötet med det man undersöker (Gilje och Grimen 2007:179, 184).

5. Teoretiska perspektiv

I det här kapitlet diskuterar vi två teoretiska perspektiv som vi anser tillsammans kan bidra till att skapa en förståelse för det fenomen som vår studie berör. Erving Goffman behandlar i sin teori om *totala institutioner* hur institutionslivet påverkar individen och dess identitet. George Herbert Mead å sin sida fokuserar på socialisationsprocessen och relationen mellan aktör och struktur. Genom att kombinera dessa, till synes mycket olika teoretiska ansatser, försöker vi skapa en förståelse för hur individer som lever under en period i en institutionsmiljö får en annorlunda och till viss del problematisk relation till de strukturer som omger dem och de normer som internaliseras då denna miljö drastiskt skiljer sig från den större samhälleliga kontexten.

5.1 Totala institutioner och dess konsekvenser

I Erving Goffmans klassiska bok *Totala institutioner* (1961) redogörs för en typ av institution som skiljer sig markant från andra typer av samhällsinstitutioner i bemärkelsen att den är *total*, dvs. en social inrättning som kännetecknas av att vara inneslutande. Man kan fråga sig vad en bok skriven om sådana institutioner på 50-talet har för relevans för en studie om ett modernt HVB-hem för ungdomar. Vi menar dock att Goffman för fram intressanta beröringspunkter som är relevanta även för dagens typer av institutioner trots att de idag ser mycket annorlunda ut. Vår studie syftar till att beröra de implikationer som institutionsvistelsen har för individen och vi anser därför att Goffman bidrar till detta genom sitt teoretiska perspektiv på institutionen som en besynnerlig värld, som genom sitt syfte att påverka och förändra människor också får konsekvenser för individen.

Enligt Goffman är en total institution, oavsett om den bygger på frivillighet eller tvång, ett ställe där det finns hinder för medlemmarna till social interaktion med världen utanför (Goffman 1961:13). Dessa totala institutioner skiljer sig från andra typer av institutioner genom att medlemmarna mer eller mindre tvingas att utföra aktiviteter inom samtliga livssfärer på samma ställe, något som den normala samhällsmedborgaren kan göra på olika arenor. En individ i det moderna samhället kan sova, roa sig och arbeta på skilda håll och under olika auktoriteter. En medlem i en total institution blir hänvisad till en och samma arena att utföra dessa aktiviteter och får utföra dem enligt en rationell plan (ibid s. 14-15). Goffman tar upp olika exempel på totala institutioner och delar upp dem i olika typer som, trots att de är olika till karaktären, alla har totala drag vilket får liknande implikationer för dess medlemmar. Den första typen av total institution är den som har som syfte att ta hand om människor som är oförmögna att ta hand om sig själva, t.ex. äldre och sjuka. Den andra gruppen karaktäriseras av institutioner som dels har för avsikt att ta hand om personer som är oförmögna att ta hand om sig själv men som också utgör ett oavsiktligt hot mot samhället, t.ex. mentalsjukhus. Den tredje typen är institutioner som skyddar samhället från hot, t.ex. fängelser. Den fjärde gruppen av institutioner har som syfte för medlemmarna att utföra något slag arbete såsom internatskolor eller fartyg. Slutligen finns även institutioner som fungerar som reträttplatser från världen, t.ex. kloster (ibid s.14). Goffman (ibid) menar att en institution kan ha totala drag men kan ofta inte enkelt kategoriseras enligt dessa grupperingar och att man hitta institutioner som bär drag av flera av dessa typer.

Det som dock Goffman (ibid s. 15) menar är gemensamt för alla typer av totala institutioner är bl.a. att medlemmarnas dagliga aktiviteter utförs i sällskap av andra människor som alla behandlas på samma sätt och är tvungna att göra samma saker tillsammans. Aktiviteterna som utförs är noga planerade och utförs i olika faser som lyder under ett system av klart formella regler. De olika aktiviteterna inom institutionen samordnas, planeras och genomförs för att uppfylla institutionens officiella målsättningar. Ett annat kännetecken för en total institution är den klyfta som finns mellan de som är placerade på institutionen och personalen. Goffman menar att denna klyfta blir särskilt uppenbar av det faktum att personalen endast vistas på institutionen på arbetstid, vanligen åtta timmar, och sedan lämnar byggnaden och har möjlighet till social integrering utanför. Detta menar Goffman, leder till att personal och placerade får ett stort socialt avstånd som är svårt att överbygga (ibid s. 16).

Denna nya kulturella miljö som individen mer eller mindre tvingas att anpassa sig till på institutionen skiljer sig markant från det som kännetecknas som ett normalt liv. Istället för att välja att bo ensam eller med en familj så blir man på en institution tvungen till att finna sig i en form av massboende med människor man själv inte valt att leva tillsammans med. Detta skapar också svårigheter med att upprätthålla någon form av

privatliv (ibid s. 18). Goffman (ibid s. 19) menar vidare att institutioner ofta står i kontrast till familjelivet och att detta också bidragit till att institutionsvård möter stort motstånd i samhället. Institutionen har blivit vad Goffman (ibid) kallar *en social hybrid*, dvs. ett mellanting mellan en boendegemenskap och en formell organisation. Individen som kommer till en institution får erfara hur jagets privata områden beträds bl.a. genom att information rörande det egna jaget, som personen tidigare har kunnat behålla för sig själv, nu blir dokumenterat och föremål för analys av personalen. Goffman (ibid s. 26) menar att genom detta överskrids gränsen mellan individens egen varelse och omgivningen. Individens identitet påverkas därför genomgripande av avsaknaden av privatliv men också genom att självbilden förändras genom den nya kulturella miljö som personen hamnar i. En annan konsekvens av institutionsvistelsen är enligt Goffman (ibid s. 21) att den barriär som finns mellan individen och världen utanför skapar en rollförlust. Individen har i det normala livet utanför institutionen en möjlighet att gå in i olika roller på livets olika arenor utan att dessa roller påverkar varandra. På institutionen byter individen inte arena för de dagliga göromålen i lika stor utsträckning och interagerar i mindre utsträckning med världen utanför. Goffman (ibid) menar att somliga roller kan återupptas då personen lämnar institutionen medan andra är oåterkalleliga.

En annan allvarlig konsekvens av att bo på institution menar Goffman är att det sker en förändring av den placerades personlighetsstruktur. Den beteendekultur som individen har fått i sitt liv utanför institutionen och det sätt som personen levt sitt liv och betett sig i olika situationer kommer med stor sannolikhet att påverkas och förändras. Trots att individens personlighetsstruktur inte har varit stabil och utgjort ett problem för individen så har den ändå fungerat som en sorts ram för upplevelsen av omgivningen och sig själv. Den ordning och det stöd som detta skapat för individens jaguppfattning kommer att förändras vid ankomsten till institutionen. Goffman menar här att frånvaron av handlingsmöjligheter och distansen till världen utanför institutionen kan vid långvarig vistelse på institution skapa en s.k. "diskulturation". Det inlärdade beteendet som härrör från den kulturella kontext som individen befunnit sig i innan placeringen förändras under tiden på institutionen och byts ut mot ett annat beteende som passar in i den nya kontexten. P.g.a. denna "diskulturation" kan individen efter institutionsvistelsen bli temporärt oförmögen att utföra vissa uppgifter i det dagliga livet (ibid s. 20).

En annan aspekt av livet på en total institution handlar enligt Goffman om avsaknad på motivation för sysselsättning som normalt finns i det normala sociala livet. Istället för att drivas av motiv att t.ex. arbeta för att få en lön, krävs på institution andra typer av motivationssystem. Man måste förmå de placerade att utföra många gånger meningslösa sysslor och för detta krävs en anpassning av den placerade. Ofta handlar motivationen om små belöningar som blir allt viktigare för den placerade ju mer anpassad denne blir till institutionslivet (ibid s. 17).

5.2 George Herbert Mead

5.2.1 Rollövertagande och den generaliserade andra

Mead använder begreppet rollövertagande för att belysa hur individen övertar andras attityder och förhållningssätt genom en socialisationsprocess. Denna socialisationsprocess tar sin början i barndomen då det lilla barnet börjar lära sig rollövertagande genom leken. Mead menar att barnet genom leken intar rollen av betydelsefulla personer i dess omgivning, ofta föräldrarna vilka Mead omnämner *signifikanta andra* (Berg 2003:159). Genom övertagandet av rollerna av de *signifikanta andra* i leken påbörjar barnet att internalisera omgivningens förhållningssätt, vilket Mead menar är det allra första stadiet i att barnet så småningom kommer att införliva allt mer av samhället och omgivningens normer och strukturer. Barnet intar andra roller för att, så att säga, vara någon annan inför sig själv. Detta är alltså ett led i att individen börjar se sig själv med andras ögon och på så sätt bli ett objekt för sig själv och utveckla ett jag (Mead 1924/1976:118). Mead (ibid s. 109) menar således att jaget är något som uppstår i socialisationen med sin omvärld och är inget som redan finns inom individen vid födseln. Enligt Berg (2003) är det nödvändigt att barnet har en ständig tillgång till sina signifikanta personer, såsom föräldrar och syskon, för att barnet ska få en stabil personlighetsutveckling. Att ständigt byta vuxna omkring sig utan varaktig förankring kan vara negativt för barnets identitetsutveckling. Den *signifikanta andra* och dennes inställning till barnet har stor betydelse för hur barnet kommer att se på sig själv och självbilden den utvecklar. Den *signifikanta andra* kan därmed påverka barnet och dess självbild negativt om den är alltför negativt inställd till barnets handlingar

och beteenden. Omvänt gäller för att få en positiv självbild krävs att denna bild förmedlas av de *signifikanta andra*.

Då barnet blir äldre når det en mer komplex fas i socialisationsprocessen där barnet intar generaliserade förhållningssätt av flera deltagare. Mead (ibid s. 119-120) menar att man genom detta lär sig hur varje annan deltagare i det sociala spelet förväntas agera vilket skapar ett behärskande av att inta den s.k. *generaliserade andra*. *Den generaliserade andra* betecknar Mead som en abstrakt person som utgör samhället som helhet med övergripande sociala strukturer och regler, d.v.s. ett samlat samhälleligt förhållningssätt (ibid s. 120, Berg 2003:160). Barnet abstraherar och generaliserar därmed allt fler roller och skapar relationer mellan dem. Denna fas i den sociala integrationen gör det möjligt att bli ett subjekt och en verklig aktör. Liksom mening kan kopplas till objekt i individens omgivning kan också mening kopplas till det objekt som individen själv utgör. Att individen utvecklar ett jagmedvetande kan förstås genom att medvetenheten riktas mot sig själv genom att man tar andras attityd mot sig själv där man kan se sig själv som objekt och därigenom bli ett subjekt (Berg 2003:159). Utan *den generaliserade andra* utvecklas ingen identitet och det är först i denna fas som Mead (1934/1976:121) menar att man blir en del av samhället och då internaliseringen av samhället i individen sker. Den psykiska mognaden är således beroende av barnets relation med hela samhället, inte enbart de *signifikanta andra* som vanligen är i form av föräldrarna (ibid s. 161). Därefter kommer denna process att fortgå där övertagandet av *den generaliserade andra* kommer att vara en del av individens hela liv. Genom denna internalisering av samhället kommer individen att utveckla en reflexivitet där denne ser på sig själv i ljuset av allmänna förväntningar och övergripande förhållningssätt. Det kommer således att förekomma ett "samtal" mellan individen och *den generaliserade andra* i individens tankevärld (Berg 2003:160). Jaget och individens personlighet utvecklas därmed p.g.a. de sociala strukturerna som internaliserats i individen som i sin tur gör det möjligt att se på sig själv och kunna påverka sin egen situation inom de sociala villkor man lever inom. På detta sätt upprätthåller dessutom individerna dessa sociala strukturer (Mead 1934/1976:129).

5.2.2 Ömsesidigheten mellan aktör och struktur

Mead skriver att:

En person är en personlighet för att han tillhör ett samhälle, eftersom han tar över institutionerna i detta samhälle i sitt eget handlande. Han tar dess språk som ett medium genom vilket han får en personlighet, och sedan genom en process i vilken han tar de olika roller som alla de andra erbjuder kommer han att få samma attityd som medlemmarna i samhället (Mead 1934/1976:125).

Det Mead förmedlar i detta citat är att det råder en ömsesidighet mellan de sociala strukturerna och de individer som verkar inom strukturerna. Det blir också tydligt i Meads resonemang att samhället utövar en viss kontroll över sina medlemmar genom att medlemmarna intar attityderna av *den generaliserade andra* (ibid s. 121). Men samtidigt framgår också att samhällets processer, aktiviteter och institutionella funktioner endast är möjliga p.g.a. de individer som verkar inom dessa sociala processer och att individerna kan agera inom dessa och också agera på de förhållningssätt som finns internaliserade som *den generaliserade andra*. Mead menar att man inte får förglömma den påverkan som individen har på de samhälleliga strukturerna genom att vi kan svara på samhällets normer och regler och kräva att de ändras och därigenom reformera den rådande ordningen (ibid s. 129).

Det beroende som finns mellan aktör och struktur gör att det är omöjligt att separera den ena från den andra utan måste förstås som ömsesidigt beroende fenomen. Individen agerar så som denne förväntas agera i de roller som individen befinner sig inom. Om individen t.ex. är i en affär och befinner sig i rollen som kund kommer denne antagligen att bete sig så som en kund förväntas agera då individen har internaliserat de allmänt vedertagna förhållningssätten som råder i den särskilda kulturella kontexten denne befinner sig inom. Denna del av jaget som internaliserat *den generaliserade andra* kallar Mead för "me". "Me" är den del som med andra ord är medveten om sig själv och samhällets förväntningar vilket individen anpassar sig efter (ibid s. 133).

Den andra delen av jaget betecknar Mead (ibid) som "I" vilket står för den del av individen som representerar aktörskapet och som reagerar på "me" och dess internalisering av *den generaliserade andra*. Då sociala strukturer överskrids och då individen agerar oförutsägbart är detta jagets "I" som kommit till uttryck. Man kan således säga att "me" skapar ett sammanhang för "I" och att "I" endast kan komma till uttryck i närvaron av den kontext som "me" skapat. En konsekvens av detta blir att "I" inte kan ses som en del av jaget som kan agera fristående från strukturer och individen är således inte fri att agera utan påverkan från *den generaliserade andra* och dess påbud. Däremot kan "I", som också tidigare nämnts, agera och reagera på ett sätt som gör att sociala strukturer förändras. Individen agerar därmed inom vissa ramar som den sociala strukturen utgör men kan ändå sägas ha ett aktörskap som kan påverka och förändra genom den respons individen ger på samhället och sin omgivning. Men "me" är också beroende av "I" eftersom att individen måste kunna agera på de förväntningar som finns för att kunna skapa en identitet. Berg (2003:163) menar att samhället är både personligt och en objektiv struktur och att Meads begrepp *den generaliserade andra* bidrar till att vi måste ifrågasätta den skarpa åtskillnaden mellan subjekt och objekt. "I" och "me", aktör och struktur, befinner sig därmed i en process där de ömsesidigt och beroende av varandra skapar individens identitet och verklighet (Mead 1934/1976:135).

6. Resultat

I detta resultatkapitel presenterar vi vårt empiriska material från de intervjuer vi genomfört. Vi sammanfattar och redogör för huvuddragen i respondenternas berättelser och varvar detta med citat för att lyfta fram tjejernas egna ord och skapa närhet till empirin.

6.1 Livssituationen innan Närsjögläntan

Samtliga av respondenterna beskriver sina livssituationer innan placeringen på Närsjögläntan som problematiska och destruktiva. Ofta har vardagen kantats av olika typer av självdestruktivt beteende, bl.a. ätstörningar och självskadebeteenden. Kompisrelationerna har ofta varit negativa för respondenterna där många upplevde att detta var en av orsakerna till de problem som de hamnade i under uppväxten. Respondenterna beskriver att missbruk av både alkohol och andra droger var vanligt och att den psykiska hälsan generellt var mycket dålig.

[...] Mina bästa vänner då som, ja dom som drack, rökte, knarka och sånt där. Men... ja, det kändes som jag inte skulle klara mig utan de här flickorna. (Karin)

Ja, det var att jag drack ganska mycket vid väldigt tidig ålder. (Nicole)

De flesta respondenter har haft problematiska och dåliga relationer till sina föräldrar där familjemedlemmarna dessutom ofta hade egen problematik bl.a. i form av missbruk och psykisk ohälsa. Många av tjejerna saknade den uppmärksamhet och bekräftelse de kände att de behövde av föräldrarna. Detta gjorde att många av respondenterna sökte bekräftelse och uppmärksamhet på andra sätt, bl.a. genom utåtagerande beteende, rymningar, genom kontakt med äldre män och genom att söka uppmärksamhet av polisen.

[...] Jag ville ha bekräftelse och ... från andra åhh, nej ja, det var inte alls så bra och det är väl också delvis det också som gjorde att jag... gjorde som jag gjorde. (Julia)

[---] Det var bråk, slagsmål, allt man kan tänka sig. Då kanske jag tyckte att jag mådde bra men det gjorde jag inte. Jag ville ha uppmärksamhet och tog ut min ilska på andra. (Nicole)

Jag rymde en kväll och [---] drack åh... utsatte mig för det ena åh det andra [---] (Karin)

Skolgången har fungerat mycket dåligt för samtliga respondenter. Ofta har tjejerna haft stor frånvaro och ofullständiga eller inga betyg från grundskolan.

[...] Jag var för jävlig faktiskt. Jag vägrade gå upp och jag orkade inte gå till skolan, tyckte att det va jobbigt [---] (Nicole)

Jo, alltså jag var i skolan men jag gjorde ingenting på lektionerna alls, jag bara satt där. (Ella)

Flera av respondenterna har upplevt en hel del flyttningar mellan olika behandlingshem, familjehem och släktinghem både innan och efter att de kom till Närsjögläntan. Flera av respondenternas beskrivningar vittnar om jobbiga och traumatiska upplevelser som detta fört med sig. Övergrepp, rymningar och missbruk förekom på de ställen som socialtjänsten placerat tjejerna på. Dessutom upplevdes det svårt att knyta an till de olika medlemmarna i familjehemmen som de flyttade runt till.

Jag hade bott hos väldigt många familjer innan och jag, ehh... jag rymde väldig ofta och utsatte mig själv för faror under dom tiderna jag var på rymmen då. [---] Första stället jag flyttade till [...] dom, ehh, trakasserade mig sexuellt åh... dom slog dom som bodde där åh, de var jättehemska personalen. (Karin)

Jag rymde under en permission. [---] Då under dom två veckorna kom jag tillbaka i att använda droger... åhh, drack jättemycket alkohol... åh, jag fick se botten av samhället åh det var fruktansvärt läskigt faktiskt. (Karin)

[...] Jag bodde i en fosterfamilj först. [---] Och sedan rymde jag därifrån, sket i att komma hem

ibland och sov borta och så [---] (Ella)

6.2 Tiden på Närsjögläntan

Samtliga tjejer som vi intervjuade uttryckte att de var mycket nöjda över Närsjögläntans HVB-hem som helhet. Flera uttryckte att Närsjögläntan måste vara det bästa HVB-hemmet i Sverige och att vistelsen var den bästa tiden i deras liv. Flera menade att de t.o.m. önskade att få placeras där igen om behov skulle uppstå. Tjejerna upplevde att de ändrades radikalt som människor under vistelsen och flera tillskrev Närsjögläntan den största betydelsen för att de kommit på fötter i dag. Somliga gick så långt att de menade att om det inte vore för Närsjögläntan skulle de inte vara i livet idag.

Jaa, jag vet inte ens om jag kan komma på några negativa saker faktiskt, men... det var min räddning om man säger så. Idag så känner jag att skulle jag bli placerad där idag igen så skulle jag aldrig vilja flytta därifrån. (Karin)

Det var som att bo i himlen. (Felisia)

Närsjögläntan... alltså det är ett jättebra hem. Det är jättebra verkligen [---] det är en bra institution. Det måste vara en av Sveriges bästa [---] (Julia)

Närsjö var den bästa tiden under hela mitt liv. Hade jag inte kommit dit hade jag inte stått på fötterna idag. Så är det. [...] Den [vistelsen på Närsjögläntan] har ju förändrat allt [---]. Det vart ju bättre och bättre. Alltså man förändras ju varje dag på Närsjö. (Nicole)

De flesta av respondenterna ansåg att det var skönt och tryggt att få rutiner och struktur i sin vardag, i kontrast till det kaotiska liv de levte innan. Att ha någon runt sig, en gemenskap, ansågs vara viktigt. Själva behandlingarna tillägnas ingen stor betydelse, vissa tycker att behandlingarna de fått har varit bra, vissa upplever inte att de har fått någon behandling och vissa tycker inte att behandlingarna har varit till någon större hjälp. Det som de flesta anser att vistelsen har gett dem är bl.a. att de i dag har mer tolerans, de accepterar andra människor i större utsträckning, de har lärt sig att umgås med olika typer av människor, lärt sig att hantera problem, blivit mer tåliga samt har större förmåga att hantera sina aggressioner.

Det var nånting som jag lärde mig på Närsjögläntan också... att liksom stå på sig. [...] Man vägrar att ta skit. (Karin)

Jag tycker att det är en jättebra grej... ehh... att man lär sig att kommunicera och lära sig hur man ska kommunicera med vilken person och man lär sig att prata samma språk liksom, och översätta sina egna... sina egna känslor eller tankar och värderingar och sånt där... till liksom... till andra termer som når fram till andra personer så dom förstår en, så man gör sig förstådd. [---] ja att nå fram till andra och man lär sig att låta andra nå fram till en själv också. [---] Man lär sig alltså att ta ut saker där de hör hemma. Och det är något som är viktigt... För även fast att vi haft den här konflikten så måste jag sköta mitt jobb liksom. Man kan särskilja på... på vad som är vad och vad som ska höra till... vad. [...] (Julia)

[---] jag blir inte lika arg längre som jag har blivit förut [---] Jag vart mycket trevligare mot folk. Jag var mer öppen av mig än vad jag var innan. (Ella)

Tjejerna beskriver att det motivationssystem som Närsjögläntan använder sig av går ut på att ungdomarna får marker då de fullgjort de sysslor de ska göra enligt veckoscheman. Markerna kan sedan ge fördelar i form av bl.a. mer tid utanför institutionen. Då man placeras på Närsjögläntan hamnar man i den första fasen där man har begränsad frihet. Om man sedan sköter sig kan man avancera i fler faser då man fått förtroende av personalen. Motivationssystemet ansågs av vissa som bra och som gav struktur och tydliga regler, man fick lära sig vad man fick och inte fick göra. Andra såg motivationssystemet som något som gick att manipulera vilket man ansåg vara negativt. Några av tjejerna som under vistelsen var något äldre uttryckte att det kändes förnedrande och kränkande att man utövade teckenekonomi på dem. Systemet stod enligt vissa ungdomar i vägen för relationen till personalen då rädslan för konsekvenser och indragna fördelar i form av tid utanför institutionen gjorde att de inte alltid vågade anförtro sig till personalen. Det blev ett vågspel mellan systemet och friheten.

[---] Jag tycker att det var jättebra med det där [systemet] för man fick ju lära sig då när man hade veckoscheman [---] (Ella)

[...] Veckoscheman är ju individuellt anpassat... liksom utifrån individen så men... men det var ju själva... i det stora hela var det ju fortfarande motivationssystemet och det var lika för alla. Och det funkade inte för mig då... jag var lite för vuxen för det där systemet liksom. [---] (Julia)

[...] Det var helt fel, galet liksom. [---] Jag är tydligen inte kompetent nog att kunna avgöra om jag ska gå ut och ta en cigarett eller få gå en promenad liksom... Så... det blev såhär. Jaha jag är inte kompetent nog att kunna bedöma en sån sak själv, MEN jag ska kunna fixa allt sånt här jäkla skit liksom... Ena sekunden var man tre år och andra sekunden skulle man vara tretti liksom. [...] Det vart inge bra alls. [---] Jag kände mig liksom inte involverad i mitt egna liv. Det var liksom att jaha, jag kan inte bestämma någonting själv. [---] (Julia)

Ja det kunde jag göra [manipulera systemet]... ehh... till en viss gräns liksom [---] Det måste finnas övervägande argument till varför det ska funka så för mig. [---] Det går ju alltid att förhandla sig ur saker och ting liksom. Inte alltid men till viss måtta liksom. (Julia)

Det jag tyckte var dumt det var väl att... på mornarna när de kollade rummen om det låg en tops på golvet så fick man inte godkänt. Det kan jag fortfarande störa mig på. (Ella)

Bland respondenterna fanns det en upplevelse av att det var jobbigt att bo på Närsjögläntan eftersom de var tvungna att umgås med samma personer varje dag, konstant. Möjligheten att välja bort att umgås med de övriga tjejerna som bodde där var begränsad och man hade, förutom samma hem, ofta samma tillskrivna aktiviteter och gick i samma skola. Flera av tjejerna som påbörjat någon form av fritidsaktivitet under tiden på Närsjögläntan värdesatte den tiden då de fick åka iväg och göra något på egen hand. För de som inte hade möjligheten att åka hem eller komma utanför miljön på annat sätt upplevdes situationen som extra jobbig. Önskan om att det skulle finnas en möjlighet till att komma ifrån de andra var stor. Många kände också behov av kontakt utanför institutionen för att inte enbart behöva anförtra sig åt personalen. Någon uttrycker att det skulle ha varit positivt med att ha en typ av kontaktperson som man kan prata med.

[---] Jag började med min träning när jag bodde där, det var en jättestor fördel att jag... det var enda gången jag gick ut under veckan det var när jag hade träning så dom motiverade mig väldigt mycket till att komma iväg och så. (Karin)

[...] Alltså man var aldrig ifrån varandra. [---] Dom som bodde på Närsjögläntan. Alltså man var alltid tvungen att vara tillsammans med dom. Det var det enda jobbiga där. Det var jobbigt, riktigt, riktigt jobbigt å träffa varann 24/7 och gå i skolan tillsammans. Det var jättejobbigt. (Ella)

Några av tjejerna upplevde att de fick försämrad fysisk hälsa under vistelsen på Närsjögläntan. Detta berodde bl.a. på att några började använda alkohol och röka till följd av gruppptryck. Andra upplevde en försämrad hälsa med anledning av försämrat immunförsvar pga. att man bodde med så många människor. Vissa upplevde en förbättrad hälsa då de fick börja med fritidsaktiviteter som de inte hade innan.

[...] Det dåliga där var att när jag kom dit så var jag världens sporttjej, jag rökte inte och jag var helt emot rökning och när jag flyttade därifrån både rökte jag och drack. (Ella)

Jag fick ju väldigt dåligt immunförsvar [---] jag var väldigt sjuk [---] (Ella)

Jag hade fått inflammation [...] och typ alla möjliga infektioner i kroppen och sånt där. (Julia)

Ankomsten till Närsjögläntan upplevdes av de flesta som traumatiskt. Respondenterna beskriver känslor av övergivenhet och förvirring över att plötsligt hamna i en institutionsmiljö. Mottagandet uppfattades dock av tjejerna som generellt god, trots att situationen betraktades som otrygg och förvirrande.

När jag kom dit, kom jag ihåg att jag mådde riktigt dåligt. Jag kände mig väldigt övergiven [...] Det var en känsla jag inte vill uppleva igen [...] det var jättehemskt. (Ella)

Det flyttade ju in folk hela tiden [---] Det som var jobbigt var att se när de nya kommer och veta att man själv har suttit i den sitsen. (Nicole)

Skolgången förbättrades generellt för de flesta under placeringstiden på Närsjögläntan och många kunde avsluta grundskolan med godkända betyg. Det upplevdes dock negativt att inte kunna fullfölja gymnasiet då denna möjlighet i somliga fall endast fanns på hemorten. Detta kunde medföra en sysslolöshet och även bidra till att stjälpå framtidsplaner. De ungdomar som gått på Backafors friskola var generellt mycket nöjda.

[...] När jag kom till Backafors friskola då så tog jag mina betyg och gick ut med betyg i alla ämnen [...] och kom in på gymnasie. (Karin)

Att gå på Backafors friskola kunde dock också upplevas som utpekande då det endast gick ungdomar från behandlingshem eller andra ungdomar med problem på den skolan. Då de åkte buss till skolan var det jobbigt för vissa då de skämdes p.g.a. att de andra på bussen visste att tjejerna bodde på behandlingshem.

[---] Jag hatade verkligen skolan jag gick på alltså det var bara för behandlingshem och folk som hade problem. [...] Jag skämdes ju. Åkte buss med gymnasieelever... det var väldigt jobbigt att folk visste att det var ett behandlingshem å att man gick på den där skolan [---] (Ella)

Tjejerna upplevde att det var positivt att Närsjögläntan arbetade med att förbättra relationerna mellan dem och sina föräldrar. Även om inte relationerna idag är bra har de ändå förbättrats i de allra flesta fall, mycket tack vare Närsjögläntan.

[---] Åh, så tack vare täckning ifrån Närsjögläntan och så, så har vi byggt upp en relation därifrån som funkar. (Karin)

De visade verkligen att det inte bara var ungdomen som det är nånting... som det är fel på utan föräldrarna måste också arbeta... konflikter uppkommer inte av en person man måste vara flera stycken för att dom ska bli. Dom [föräldrarna] förstår verkligen det när dom har denna utbildningen. (Karin)

Njaa, vi hade väl möten... alltså jag vet inte riktigt men den [relationen] vart ju bättre. (Ella)

Trots att de allra flesta upplevde sin tid på Närsjögläntan mycket positivt fanns det även aspekter som tjejerna lyfte fram som de ansåg behövde förbättras. Bl.a. de äldre tjejerna har upplevt det negativt att de varit tvungna att bo med mycket yngre tjejer som de inte kunde identifiera sig med.

Jag tyckte väl det var skönt att få komma därifrån bara [---] att det var bra att komma därifrån så att jag kunde ta mig själv upp på fötterna liksom. [...] För att systemet funkar inte för mig. När jag blev så att säga fri Närsjögläntan så kunde jag hitta andra strategier liksom, metoder som kunde fungera för mig [...] (Julia)

[...] Jag kom ihåg man var så less i slutet, det var så jobbigt att man bara ville flytta. Idag skulle jag inte klara av att bo där om man säger så för nu bor det bara småbarn där [...] (Ella)

6.3 Personalens betydelse

Samtliga respondenter tillägnade personalen stor betydelse för deras förbättrade mående under tiden på Närsjögläntan. Det som de flesta tar fasta på är att det alltid fanns någon att prata med. Tjejerna menar att personalen verkligen lyssnade och att de kunde bolla tankar med dem oavsett tid på dygnet då personalen ofta var anträffbara efter arbetstid. Fler av respondenterna upplevde att personalen var vuxna som man för en gångs skull kunde komma överens med och som blev förebilder för dem. Tjejerna tyckte också att det var positivt att personalen ställde krav och kunde vara hårda när det behövdes. Något som flera menade var av stor betydelse är också att personalen uppfattades vara "vanliga" människor som träder ur sin professionalitet och flera av respondenterna hänvisade till personalen som deras familj. Respondenterna uppskattade att personalen kunde skämta och bete sig "barnsligt" vilket tjejerna upplevde som en tillgång då det var lättare att knyta an till dem eftersom de betedde sig som "vanliga" människor.

[...] Alltså dom gillar sitt jobb, det märks. Dom gör det bra. Dom tar det allvarligt, dom lyssnar, ja men... nej det har alltså bara varit jättebra. Dom skapade en sammanskap för oss ungdomar... en jättebra gemenskap i gruppen vi kändes inte bara som vänner utan det kände som en familj. (Karin)

[---] de var hårda och de visade lite vad skåpet skall stå om man säger så. Man lärde sig vad som var rätt och fel. (Nicole)

Den var jättebra kontakten med dem. Även om de inte jobbade kunde jag ringa dem, om jag var hemma och ville ha någon att prata med kunde jag ringa dem. (Nicole)

[---] En sak jag tyckte var bra var att de hade tatueringar och så... för det gjorde dem till vanliga människor. (Felisia)

Tjejerna upplevde också att de kontaktpersoner från personalen som de blev tilldelade under vistelsen hade stor betydelse då det var personer som ofta stod tjejerna extra nära och att de kunde göra speciella saker med dem.

Jag var den enda som typ fick gå på Mc Donalds. Och det brukade vi inte säga när vi gick på det. (Ella)

Förr arbetade personalen på Närsjögläntan fyra dygn i sträck. Idag arbetar personalen färre dygn i sträck. Några av respondenterna bodde på Närsjögläntan då arbetstiderna var längre för personalen vilket dessa respondenter ansåg var positivt. För vissa som bott på Närsjögläntan då personalen byttes ut oftare upplevdes detta som jobbigt. Detta p.g.a. att personalen försvann så fort och att man inte hann med att återetablera den nära relationen. Andra tyckte att det var bra då man tröttnade på personalen och att det var skönt att det kom nya. Man upplevde också att det gick lättare att spela ut personalen mot varandra då man kunde fråga nästa person som började sitt skift om den föregående sa nej till något.

Jag tycker att det var bra att de [personalen] jobbade fyra dygn i sträck för då kom man dom närmare. Jag tror inte att det är så idag och det tror jag är negativt. (Felisia)

Jag tyckte att det var skönt att dom byttes av. Och sen då längtade man till dom nya. Så det fanns ju alltid nån. Fick man inte igenom någonting för en då försökte man med den andra liksom och då kanske man fick. Vi blåste dom så himla mycket kom jag ihåg [---] (Ella)

Tjejernas kontakt med personalen var så god att flera av dem har kontakt med dem även idag. Tjejerna uttrycker också att den relation de haft med personalen påverkar dem även i dagsläget på ett positivt sätt och flera av dem uttrycker att de ofta tänker på personalen.

[...] Vi hade en bra relation och det har vi än i dag. Jag ringer fortfarande dom ibland idag när jag mår dåligt så pratar jag med dom. För jag har det förtroendet för dom. [---] (Ella)

[---] Personalen framförallt är fantastiska, de är personer som kommer att finnas med mig i mitt liv, oavsett om man har kontakt med dem. (Julia)

6.4 Relationen ungdomar emellan

För många av tjejerna hade de övriga ungdomarna på hemmet stor betydelse för dem och majoriteten kände det som att de var en stor familj och man ställde upp på varandra. Många av tjejerna upplevde att de andra boende på hemmet haft stor inverkan på dem och har än i dag kontakt med en eller flera av dem.

[---] Man knöt verkligen ett band till varandra [ungdomarna]. Många av dom här personerna kommer jag att ha kontakt med resten av mitt liv. (Karin)

En negativ sak de flesta upplevde var att se när nya tjejer anlände till Närsjögläntan, vilket kunde väcka minnen till liv gällande då de själva var nya på hemmet men även att det var tufft att det kom in nya tjejer i gruppen och förändrade dess gruppdynamik. Några kände även att det var svårt att platsa och tydde sig till andra tjejer med likartad problematik eftersom de där fann stor förståelse och tillhörighet. En annan ansåg

sig inte platsa eftersom hon kände sig annorlunda gällande utseende och stil, men hon uppger även att hon tvingades ändra dessa saker för att bli mer accepterad och finna ro i situationen och bli lämnad i fred.

[---] Fick kontakt med en tjej, vi hade samma problem [---] (Nicole)

[---] Dom andra tjejerna var typ fjortisar å så... jag passade inte alls in. Jag hade en helt annan stil än dom... å dom kommenterade mitt utseende hela tiden, både tjejerna och personalen. Ja... jag fick anpassa mig å... kompromissa med mig själv liksom. [---] de första nio månaderna var dåliga och sen blev det bättre. (Julia)

Gruppträck inom ungdomsgruppen var något som upplevdes av de flesta tjejerna, både av dem som föll för det och dem som kunde hålla sig borta från det. De som kunde hålla sig utanför gruppträcket gjorde det som de ansåg vara rätt för dem och var nästintill exemplariska, sett utifrån reglementet. Dessa kunde även ses som förebilder och de används som förebilder än idag av Närsjögläntan. Andra föll in i dåligt beteende och gick emot reglerna, som att dricka alkohol och rymma, vilket ledde till konsekvenser. Vissa fick kortvariga konsekvenser och kunde falla tillbaka i faserna i motivationssystemet och förlora marker som det kunde ta lång tid att jobba tillbaka. Andra upplevde att konsekvenserna av gruppträcket sträckte sig över längre tid då de än idag dricker och röker.

Ja det är mycket sånt, speciellt när man bor som vi gjorde då är det lätt att falla för gruppträck [...] det var så mycket dumma grejor många andra gjorde, dom rymde, var ute och drack [...] (Nicole)

[...] jag var ganska självständig, jag gjorde så som jag tyckte var rätt. [---] Och så var det rätt många som hade mig som förebild [---] (Nicole)

Många av tjejerna upplevde att det fanns en avundsjuka mellan dem som bodde på Närsjögläntan. Det framgår genom deras berättelser att de blivit favoriserade och fått göra saker som de andra tjejerna inte fick göra, vilket upplevdes orättvist och bemöttes med avundsjuka. Detta var något som vissa tjejer konfronterat personalen med under vistelsen men som de upplevde inte kunde påverkas i någon större utsträckning eller inte alls.

Ja, man var väldigt avundsjuka på varandra... det var man. (Ella)

[---] Dom hade ett väldigt förtroende för mig när jag bodde där så jag fick ju åka och sova hos kompisar och sov nästan varje helg. Och det fick ju inga andra göra. [---] (Ella)

6.5 Självbild

Samtliga respondenter beskriver att de hade en mycket dålig självkänsla innan de kom till Närsjögläntan. Alla tjejer tillfrågades om hur de nu i efterhand skulle skatta sin självbild och sitt självförtroende på en skala från ett till tio innan de kom till Närsjögläntan och samtliga skattade detta till under tre.

[---] Jag hade inget självförtroende och jag tyckte inte om mig själv. (Nicole)

Under placeringstiden på Närsjögläntan steg självkänslan och självförtroendet och de flesta låg på över sju. De beskriver hur de kände en trygghet av att bo på Närsjögläntan och att alltid ha någon som stöttade, peppade dem och gav dem beröm för de saker som de gjorde bra och för de mål de uppnått.

När jag flyttade från Närsjögläntan låg den [självkänslan] på en nia. För jag hade den tryggheten då [---] (Nicole)

Jag det vart liksom tomt, det var ju inte samma känsla och inte samma tillförlitliga peptalk [---] (Nicole)

En tid efter utskrivningen från Närsjögläntan sjönk självbild och självförtroendet tillbaka för samtliga och ligger idag högre än innan placeringen på Närsjögläntan, men lägre än efter utskrivning. Anledningen till att flesta hade sjunkit tillbaka, enligt tjejerna, är att de saknar den positiva feedback de fick på Närsjögläntan.

Just efter Närsjögläntan låg den [självkänslan] nog på sju men sen har den nog sjunkit nu när jag flyttat hem... lite. (Karin)

[---] Men självförtroendet var väl kvar. Och sedan eftersom har det väl sjunkit ner igen. [---] (Nicole)

6.6 Upplevelser av diagnostisering och kategorisering

De flesta av tjejerna har fått en eller flera diagnoser konstaterade. Det fanns både en känsla av lättnad och misslyckande att ha en diagnos, man ville inte vara annorlunda men samtidigt var det skönt med en förklaring till sina svårigheter och problematik. Majoriteten av föräldrarna tyckte att det var skönt att barnen fick en diagnos, enligt tjejerna, eftersom de fick en förklaring till barnens beteenden. De allra flesta av respondenterna har haft en negativ upplevelse av att de fick diagnosen/erna. De beskriver att de kände sig uppgivna och tillintetgjorda och att det var en svår känslomässig upplevelse för dem. Vissa hade svårt att förlika sig med den nya identiteten som kom i samband med och till följd av diagnosen. Några kände att diagnosen var helt fel och att det är något de ännu inte förlikat sig med, de anser att anledningen till deras beteende berodde på andra orsaker som bl.a. hörde till åldern de befann sig i just då.

[...] Jag blev JÄTTEARG när jag fick den diagnosen för alla som har haft den psykologen tidigare har också fått en diagnos. Ja, men alltså jag anser att jag var just i den åldern och det var så oroligt i mitt liv just då att det är därför. Jag har i dag bett om att få göra en omdiagnos. (Karin)

[---] Jag kommer ihåg att vi satt i ett rum och prata. Jag kommer ihåg att jag var jätte, jätte ledsen. Sen kändes det misslyckat på ett sätt... så här... Ja, det var jättehemskt. (Ella)

De tjejer som fått en diagnos blev även medicinerade för detta. Flera av tjejerna upplevde att de fick felaktig medicin och kände sig övertalade att ta medicin som de upplevde att de inte behövde. De kände att de blev sämre och allt blev värre av att äta medicin. Vissa har fått en rädsla för att äta medicin igen eftersom den upplevelsen de hade av att äta den felaktiga medicinen varit så negativ och traumatisk. Några kände sig uppgivna, att deras röster inte blev hörda och deras vilja försvann i sammanhanget. De upplevde en känsla av att bli åsidosatta samt att de inte kunde påverka medicineringen.

Så... vi satt på ett möte och pratade om att jag hade ADHD och, ahh, jag vägrar att äta medicin mot det. 'Jaa, men vem har sagt att du måste äta medicin? ', 'Ja, men typ alla med ADHD äter medicin' svarade jag. 'Ja, det skall du också göra.' Såå, ... ja, det var... Jag blev jätteledsen för att jag... tycker inte alls om tabletter... och så skall jag äta tre olika mediciner eller om det var två. (Karin)

[...] Jag blev mest övertalad, det var inte så att jag... när de sa att det här kanske kan funka att det kan bli bättre, då... då trodde jag på det. (Karin)

Ja, jag har ätit medicin men det funkade inte, de gav mig fel medicin... den gjorde bara allting värre. [...] (Ella)

[...] Ehh, alltså det är väl... det var för att medicinen tagit helt fel på mig. Jag är rädd för att det skall hända så igen. (Ella)

Flera har både känt negativa och positiva sidor av diagnosen då de har använt sin diagnos till sin fördel. Många har berättat att de skyller på diagnosen i vissa situationer för att slippa att ta itu med saker och ting. Många kände att de blev kategoriserade av diagnosen och att personligheten försvann bakom den. De flesta tjejer har idag accepterat att de har en diagnos och kan leva med den.

[...] men jag använde den på ett... liksom på ett dåligt sätt. [---] Men det var ett dåligt sätt för mig själv bara för att... jag använde det för att slippa att ta itu med saker och ting... som jag tyckte var jobbiga. Det var liksom, tillslut så blev det den här... ja men 'nej jag kan inte för jag har ADHD'. Och då skulle alla förstå det och... liksom förhålla sig just till att jag hade ADHD liksom. Och så samtidigt så vart det som att... jag blev ju väldigt behandlad som att jag inte var någon person. [---] Jag har ingen personlighet längre liksom... Så då blev det att jag utnyttjade det väldigt mycket till... Jag skulle vilja kalla det till min fördel [...]. Det var ju liksom så att

jag... ja för att slippa hantera saker och ting som jag tyckte var jobbiga. (Julia)

Det blev ju lätt att man skyllde på saker man gjorde också när man har ADHD, 'nej men jag har ADHD, jag kan inte koncentrera mig.' [...] (Karin)

Det var inte bara diagnoserna som kunde upplevas vara kategoriserande utan även de som inte hade diagnos upplevde sig kategoriserade genom att vara "problem". Att bli kategoriserad som problem kunde användas som en fördel, bl.a. utnyttjades detta för att få bekräftelse av äldre män. Det kunde även vara en nackdel för tjejerna då de ville bli fria från att förknippas med sin tidigare problematik och inte sticka ut ur mängden. Idag har de flesta förlikat sig med sin problematiska bakgrund och bryr sig inte om vad andra tycker och tänker.

Ja, ja men "problembarn" eller 'bokstavs barn' eller... ja 'svarta fåret'... ja vad som helst. [...] Det är någonting som följer med mig än idag trots att jag inte har några självskadebeteenden eller något sånt där. [...] men dom som man inte har lika nära, man märker att ibland så går dom på tårna för en, att de inte riktigt uttrycker sig, att dom inte riktigt vet om man är stabil eller inte, liksom att de kan inte tala om för mig att jag gör något dumt eller fel för att dom tror att jag går och tar livet av mig eller går och karvar mig i armarna liksom. Så att det blir så här att man blir behandlad på ett konstigt sätt. (Julia)

[...] I början när jag fick reda på att jag var 'problem', när alla sa att jag var det. Då tyckte jag att det vara bra att vara 'problem' för det underlättade för mig i mina kontakter med äldre män. Men sen när jag bott på Närsjö så var jag ju inte problem och vill inte vara det heller då var det väldigt jobbigt att vara 'problem' och det var svårt att bli av med den... stämpeln. Fast idag bryr jag mig inte om ifall någon kommer och säger att jag har haft problem eller har varit problem. (Felisia)

6.7 Konsekvenser av institutionsbehandling

Några av tjejerna upplever sig ha blivit behandlingsskadade efter att bott på institution då de menar att de får upp bilder i huvudet av vad personalen skulle ha sagt att de borde gjort i vissa situationer. Detta upplever tjejerna kan vara negativt i vissa kontexter men även positivt då det kan vägleda dem och nyttjas som ett verktyg för dem i olika sammanhang. I många fall när de känner att det är negativ så infinner sig känslan av att inte kunna leva ut sina spontana känslor och istället se till vad personalen skulle sagt för att situationen skulle lösas för att inte svika dem. Några av ungdomarna upplever att reglerna lever kvar i huvudet på dem och att de inte kan få bort dem, vilket kan vara negativt i deras vardagliga liv.

[...] Behandlingsskadad för mig innebär inte bara en grej. Det är liksom ett sätt att förhålla sig till och liksom vad man har för tank kring saker och ting. [...] exempel det här med att om det här var mitt städområde så hade jag inte varit godkänd... ehh... eller liksom att nu är klockan sex nu får jag inte dricka kaffe. (Julia)

Då tänker jag att... då får jag upp dom bilderna i huvudet av vad personalen och vad dom skulle ha sagt. (Ella)

Det är både på gott och på ont. Ibland önskar jag att det kunde vara lite mer så här, att jag skulle vara lite mer så här... fåfängt känslig av mig... istället för att... ehh... liksom vara rationell. Och bete mig på ett sätt som jag vet eller har lärt mig... Som till exempel om jag blir ledsen eller arg. Om jag blir ledsen, om man är ledsen så brukar man ju ofta sitta och tycka synd om sig själv och gråta och liksom, man brukar tycka lite synd om sig själv. [...] För det blir att... innan jag börjar uttrycka mig känslomässigt så blir det en process i mitt huvud som håller emot. [...] fast ibland så skulle jag vilja bara ställa mig upp och bara vråla liksom någonting tillbaka... och bara flippa och bli tokig. (Julia)

[...] att jag ständigt är under en behandling liksom... i mig själv liksom... i mitt huvud [...]. Bara få något sånt här 'mental break' och kasta porslin liksom. Det skulle vara jätteskönt att också kunna få göra det men jag är för rationell och ständigt ifrågasätter mina känslor. [...] Men det skulle vara så jäkla skönt att bara kunna få något utbrott så där. (Julia)

Då tjejerna har befunnit sig på Närsjögläntan har de fått mycket feedback av personalen i allt de gjort, detta upplever de att de saknat efter utskrivningen och de har svårt att motivera sig i sin nuvarande miljö eftersom man saknar denna feedback. En av tjejerna känner att hon överanalyserar andra i vissa situationer samt har haft känslan av att inte kunna leva fullt ut, att hon lever i en cell.

Att leva på en institution är som att leva i en cell och jag känner fortfarande att jag lever kvar i denna cell. (Julia)

[---] Då går jag in i någon form av behandlarroll, eller inte riktigt behandlarroll [---]. Jag gör värsta analysen om varför och hur personen ska göra för att slippa må dåligt över en sån grej liksom. [---] Jag är på ett annat sätt än vad jag egentligen tror att jag skulle ha varit om jag inte hade blivit behandlingsskadad. (Julia)

6.8 Livssituation efter Närsjögläntan

Livssituationen upplevs ha förbättrats för tjejerna. Många av dem har kvar en del av det dåliga umgänget de hade innan de flyttade till Närsjögläntan, vilka de upplevs drar ner dem och försätter dem i samma destruktiva situationer som deras liv genomsyrades av innan tiden på Närsjögläntan. De flesta har idag insikten av att dessa kontakter bör brytas och att de är dåliga för dem, men de upplever ändå en svårighet i att säga upp kontakterna med dessa kompisar.

Ja, jag har nya vänner å... några har jag fortfarande kvar. Men... jag har börjat förstå mer och mer för vad dom har för missbruk... att dom lever kvar i från... och att dom har dragit ner mig i skiten sedan jag också flyttat hem... så jag försöker ha mindre kontakt med dem... de har fortfarande missbruk då da. (Karin)

Jag har mindre än förut [kompisrelationer], vissa är bra för mig och andra är inte bra för mig. (Nicole)

Några av dem har idag kontakt med psykiatrin gällande deras psykiska ohälsa. Andra upplever sin inte ha så dålig hälsa att de anser sig behöva hjälp alls i detta avseende. Problematiken gällande självdestruktivt beteende och ångest upplevs vara borta hos alla. Dock finns visst behov kvar gällande uppmärksamhet och bekräftelse. De flesta av respondenterna har återkommande depressioner i olika grader samt alkoholmissbruk där vissa menar att de fallit tillbaka i alkoholen till följd av att det umgåtts med kompisar de haft sedan tiden innan Närsjögläntan. Alkoholkonsumtionen för vissa av dessa ungdomar har varit till den grad att de druckit sig medvetlös en eller flera gånger. Gällande båda dessa avseenden, depressioner och alkoholmissbruk, har många av tjejerna idag fått professionell hjälp.

Det är därför jag försöker att bryta upp med de här kompisarna också, det e... olyckan jag var med om det var en... jag blev alkoholförgiftad å... dom berättade aldrig vad som hänt. Jag tror att dom försöker få igång mitt hjärta då så. [---] Jag hade försökt tagit livet av mig å så... jag kom inte själv ihåg nånting. Det var en jätteallvarlig händelse. (Karin)

Jag drack varenda helg och jag drack inte lite, jag drack mig medvetlös ganska många gånger. (Ella)

Alltså jag mår ju inte bra. Jag har ju mina depressioner... väldigt ofta. (Ella)

Majoriteten upplever att de fått bättre fysisk hälsa till följd av att de börjat träna då de bodde på Närsjögläntan och många har även bibehållit träningen än idag. Dock finns det de som upplever att den fysiska hälsan försämrats eftersom de börjat röka och dricka då de bodde på Närsjögläntan.

Betydligt mycket bättre [den fysiska hälsan]... än tidigare, jag har aldrig varit så aktiv i mitt liv som jag är just nu. (Karin)

Jag skulle ju gärna hålla på att sporta och så nu men det kan jag ju inte. Nu har ju konditionen förstörts av rökningen också. (Ella)

De flesta flyttade till familjehem direkt efter vistelsen på Närsjögläntan för att sedan flytta till egen lägenhet med eget kontrakt eller andrahandskontrakt genom socialtjänsten, där de idag bor. Alla upplever sig ha en bättre relation till i alla fall någon av sina föräldrar, dock säger alla tjejer att relationen inte förbättrats så pass att de kunnat bo hemma något alls efter vistelsen på Närsjögläntan. Vidare upplevde alla att de fått en bättre förmåga att lösa problem, ökad toleransförmåga samt att de klarar av att umgås med olika typer av människor.

Ehh, den största skillnaden skulle nog vara min förmåga att stanna kvar i diskussioner och fått en längre stubin åh tål mer. (Karin)

De flesta har idag godkända betyg i grundskolan och de som inte har godkända betyg försöker idag att få detta. Majoriteten av tjejerna har idag fortsatt sin skolgång på högre nivå än grundskolan medan andra känner olust gällande skolgång och vill jobba men förhindras av sjukskrivning. En av respondenterna går i skolan men har även extrajobb för att tillförsäkra sig sin försörjning.

7. Analys

I detta analyskapitel knyter vi an vårt empiriska material med de valda teoretiska perspektiven och den tidigare forskning vi redogjort för. Dessa teorier och tidigare forskning kommer att fungera som analysverktyg för att kunna besvara våra frågeställningar och skapa en djupare förståelse för hur livet på institutionen gestaltar sig och vilka implikationer detta får för våra respondenter både under vistelsen och för livet efteråt.

7.1 En konstgjord miljö

Enligt Goffman (1961) skiljer sig institutionen markant från vad som kännetecknar ett normalt liv då individen mer eller mindre tvingas anpassa sig till den rådande kulturella miljön på institutionen. Denna miljö präglas bl.a. av att individen blir tvungen att bo med människor som den inte själv har valt att leva tillsammans med och finna sig i den struktur samt de regler som råder på institutionen. Det skapar också svårigheter med att upprätthålla privatlivet för individerna. I tidigare forskning har det framkommit att dagens institutioner ofta försöker att utveckla en känsla av normalitet för att skapa en så "hemlik" miljö som möjligt. Levin (1998) menar dock att detta inte är en realistisk tanke då ett ungdomshem är en samhällsinstitution som saknar den konkreta värdemässiga gemenskapen som finns inom familjen.

En aspekt av institutionsvistelsen som skiljer sig från en hemlik miljö är det faktum att en institution har anställd personal som löpande byts ut enligt ett schema. Personalen befinner sig således på institutionen under arbetstid och har möjlighet till social integrering på andra självvalda arenor utanför institutionen efter arbetstid, något som de placerade ungdomarna inte har möjlighet till. Detta menar Goffman (1961) är en avgörande orsak till den klyfta som finns i relationen mellan personal och de boende på institutionen. Tidigare forskning visar att ungdomar söker en så naturlig kontakt som möjligt med personalen då man uppskattar vuxna som går utanför sin professionella roll och interagerar på ett naturligt sätt med ungdomarna (Levin 1998, Andersson och Johansson 2006). Levin (1998) menar att ungdomarna i hans studie särskilt uppskattade personal som gick utanför sin roll som "behandlare" och där relationen mellan ungdomarna och personalen var av personlig karaktär. Vikten av en naturlig kontakt med personalen kan således ses som en kompensation för den onaturliga och påtvingande miljön som institutionen utgör.

I vårt empiriska material framgår att respondenterna tillskriver personalen på Närsjögläntan den viktigaste orsaken till både trivsel och förbättringar i beteende och mående. Det framgår att respondenterna särskilt uppskattade en naturlig och personlig kontakt med personalen. Fler av respondenterna hänvisar till personalen i termen "familj" vilket visar hur relationen kännetecknas av normalitet och är av familjär karaktär snarare än att personalen ses som behandlare. Respondenterna beskriver att relationen till personalen var så god och nära att de kunde ringa dem efter arbetstid vilket sågs av tjejrna som att personalen gick utanför sin professionella roll. Relationen mellan placerad ungdom och personal sträcker sig således längre än vad ungdomarna förväntat sig av personal på ett HVB-hem. De respondenter som berättade i positiva ordalag om hur personalen gjorde speciella saker med dem, som ingen av de andra ungdomarna fick göra, såsom att åka till

McDonald's, beskrev detta som ett tecken på att de var speciella och att personalen gick utanför ramarna för deras skull. En respondent menade att då personalen hade tatueringar kunde man se detta som ett tecken på att de är normala och vanliga människor. Flera av respondenterna uttryckte också att personalen inte agerade så som man förväntar sig att professionella behandlare gör, utan att de betedde sig som vanliga människor bl.a. genom att skämta och bete sig lite "barnsligt". Att personalen bara befann sig där på sin arbetstid och således byttes ut med jämna mellanrum kunde ses både som fördel och nackdel. Nackdelen ansågs vara att man hade svårare med att knyta nära och hållbara band med dem då de inte arbetade så lång tid i sträck. Fördelen var att respondenterna hade möjlighet att "spela ut" personalen mot varandra genom att om de fått ett nej från en i personalen kunde de fråga nästa person som gick på sitt skift, och därigenom eventuellt få ett jakande svar och få igenom sin vilja.

Tydligt är att relationen mellan personal och placerade ungdomar på Närsjögläntan, i respondenternas ögon, är mycket nära och god. Genom att personalen går ur rollen som professionell behandlare kan en nära kontakt knytas där både vuxen och ungdom befinner sig på en mer jämlik nivå. Den klyfta mellan personal och boende på institution som Goffman (1961) menar är karaktäristisk har således på ett effektivt sätt

överbryggats på Närsjögläntan. Dock går det inte att komma ifrån att relationen trots detta begränsas av att personalen är anställd och försvinner ur ungdomarnas liv med jämna mellanrum. Dock har våra respondenter till viss del lärt sig att hantera detta och till och med utnyttjat denna situation till sin fördel. Dessutom överbryggas den distans som skapas mellan personal och ungdomar då personalen lämnar institutionen genom att personalen varit anträffbar även utanför arbetstid och också efter att ungdomarna skrivits ut.

Ytterligare en aspekt av institutionsvistelsens konstlade miljö som Goffman (ibid) berör är att man tvingas umgås med de övriga boende på ett "onormalt" sätt genom tillskrivna aktiviteter samt att reglerna på institutionen oftast är gemensamma för alla. Goffman (ibid) menar att aktiviteterna på institutionen är noga planerade och utförs i olika faser som lyder under ett system av klart formella regler. På institutionen skapas en miljö där tydliga normer utvecklas för hur man bör bete sig för att passa in på bästa sätt. Dessa normer formas både utifrån personal samt andra ungdomar på institutionen som har internaliserat de rådande normerna. Detta gör att ungdomar som är nyanlända till institutionen får anpassa sig och rätta sig efter institutionskulturen.

Det fanns en upplevelse bland respondenterna i vårt empiriska material att det krävdes en anpassning till den rådande kulturen, både vad gäller utseende och sätt att vara, där man fick lov att kompromissa med sig själv för att kunna passa in i gruppen samt slippa påtryckningar från både de andra ungdomarna och personalen. Det framgår att något annat inte var ett alternativ för somliga för att de skulle få en dräglig vistelse på Närsjögläntan. Det kunde även vara ansträngande att bo tillsammans med samma personer dygnet runt och att gå i skolan samt utföra aktiviteter med dessa personer. Att inte i större utsträckning få umgås med människor utanför hemmets väggar framstod som jobbigt. Flera av respondenterna efterfrågade en kontakt utanför institutionen för att inte enbart vara hänvisade till personalen och de andra ungdomarna. De ungdomar som hade aktiviteter utanför Närsjögläntan uppskattade denna tid extra mycket. Behovet av normalitet är således stort bland respondenterna i vår studie, liksom också påvisats i tidigare forskning (bl.a. Levin 1998, Andersson & Johansson 2006).

7.2 Institutionen som den signifikanta andra

Mead (1934/1976) menar att barnet relaterar till de olika individer som finns i dess omedelbara närhet, de *signifikanta andra*, som oftast utgörs av barnets föräldrar. De förhållningssätt som dessa individer har övertas av barnet och därmed påbörjas socialiseringsprocessen som leder till att barnet så småningom internaliserar allt mer av de samhälleliga strukturerna. Mead (ibid) menar att barnets internalisering av de förhållningssätt som de *signifikanta andra* har så småningom leder till att det även kan internalisera *den generaliserade andra* och därigenom samhällets normer, regler och värderingar. Genom vår empiriska undersökning kan vi visa att det rollövertagande som barnet normalt gör av de *signifikanta andra* inte till fullo kunnat tillgodoses i respondenternas uppväxt.

För våra respondenter har livet innan Närsjögläntan präglats av otrygga och instabila relationer till deras *signifikanta andra*. Ofta har föräldrarna varit frånvarande eller haft någon form av problematik, bl.a. missbruk, som har gjort att relationen mellan dem och ungdomen har varit problematisk och konfliktfylld. Några av respondenterna har flyttat runt till olika familjehem, behandlingshem och släktinghem där de fått knyta an till flera personer vilket de har funnit vara svårt och problematiskt. Dessutom har det för några av tjejerna förekommit bl.a. sexuella trakasserier och övergrepp i dessa relationer vilket ytterligare har skapat otrygghet i den redan kaotiska tillvaron. Således har tjejernas relation till de *signifikanta andra* i uppväxten genomsyrats av avbrott och osäkerhet. De *signifikanta andra* har enligt Mead (ibid) stor påverkan på hur individens självbild utvecklar sig och hur identiteten växer fram där den inställning som den *signifikanta andra* förmedlar till barnet internaliseras. Om barnets relation till dess *signifikanta andra* präglas av negativa och destruktiva tendenser såsom konflikter, frånvaro och missbruk riskerar barnet att internalisera en negativ bild av sig själv (Berg 2003).

Samtliga av respondenterna i vår studie beskriver sin självbild som mycket negativ innan de kom till Närsjögläntan där man såg på sig själv som "familjens svarta får", "problembarn" osv. Flera av respondenterna menar att självbilden förändrades och både självförtroendet och självkänslan steg då de bott på Närsjögläntan en tid, då personalens ständiga uppmärksammande av de positiva saker de gjorde och

åstadkom, skapade en känsla av stolthet och glädje. Flera respondenter berättar hur de blivit förebilder för de andra tjejerna då de lyckats att hålla sig ifrån negativa beteenden och skött sig bra enligt de rådande reglerna. Respondenternas självbilder var således påverkbara av den feedback de fick av personalen och de har kunnat förändra bilden av sig själva till något positivt. Man skulle här kunna förklara denna påverkan som Närsjögläntan har haft på tjejernas självbild och identitet med att Närsjögläntans personal har kompenserat för den negativa självbilden som internaliserats genom de *signifikanta andra* i ungdomens uppväxt. Personalen har till viss del övertagit rollen som den *signifikanta andra* under ungdomens vistelse på HVB-hemmet och till viss del även efter vistelsen då många har en fortsatt kontakt med den personal som de knutit an till.

7.3 Institutionen och individen – struktur och aktör

Den generaliserade andra är begreppet för de samlade sociala normer som barnet förhåller sig till då det nått ett högre stadium i socialisationsprocessen där det kan inta flera roller samtidigt och även kunna se på sig själv som ett objekt utifrån andras förväntningar och de förhållningssätt som finns i samhället och inte bara inom familjen. Då barnet har övergått till att även kunna förhålla sig till allmänna samhälleliga förhållningssätt har det kommit till det skedet i socialiseringsprocessen där de kan internalisera *den generaliserade andra*. De strukturer som internaliserats har för våra respondenter varit de rådande normer och förhållningssätt som omgett dem i en destruktiv tillvaro kantad av övergrepp, missbruk och våld. Goffman (1961) menar att trots att den värld och de strukturer som omger en individ kan vara problematiska och skapar problem för individen, ger det ändå en referensram som personen kan agera utifrån och som skapar en känsla av sammanhang. Då individen möter en ny strukturell miljö och ett nytt sätt att tänka med andra värderingar att förhålla sig till kan det dock skapa en del problem då kontrasten blir mycket stor. Detta kan verka förvirrande och försvåra för individen och dess möjlighet att anpassa sig till den nya kontexten. Respondenternas verklighet, så som den gestaltade sig för dem, blev snabbt och abrupt utbytt mot en ny och främmande miljö. Respondenterna beskriver ankomsten och omställningen till ett liv på institution som traumatiskt och omvälvande. Världen så som den såg ut för respondenterna som *den generaliserade andra* fick ge utrymme för en ny struktur med nya institutionella regler och värderingar att förhålla sig till.

De flesta av respondenterna ansåg dock att det var skönt att på Närsjögläntan få struktur i tillvaron med människor runt om dem som de kunde lita på, till skillnad från det kaotiska liv de tidigare levt. Veckoscheman hjälpte dem att hålla denna struktur och det motivationssystem som fanns ansåg de flesta vara till belåtenhet. Dock fanns det inte mycket utrymme för att tillmötesgå dem som inte ansåg att de passade in i systemet då de kände ett utanförskap och var tvungna att anpassa sig till den rådande miljön. En av respondenterna i vårt empiriska material uttryckte att det rådande motivationssystemet inte passade henne och hon argumenterade med personalen om varför detta system inte var applicerbart på henne och hennes situation. Respondenten menade att hon kunde vinna argumentationen och få personalen att inse att reglerna och den rådande strukturen hade svagheter. Denna respondent valde således att genom sitt aktörskap ifrågasätta och förändra de rådande strukturerna. Mead (1934/1979) menar att aktör och struktur är ständigt och ömsesidigt beroende av varandra och genom detta exempel kan man se hur aktören inte är helt determinerad av de strukturella förutsättningarna den är del av. Trots att de flesta av våra respondenter anpassade sig till reglerna på institutionen och ansåg att de var acceptabla och rättvisa fanns det också tendenser att manipulera och påverka sin tillvaro. Respondenterna uttryckte att om de kunde vinna argumentationen med personalen kunde de också få igenom sin vilja, vilket både sågs som en fördel och som en svaghet i systemet.

Ett annat sätt att påverka strukturerna och reglerna på Närsjögläntan var att trotsa de förbud som fanns genom att bl.a. systematiskt dricka och röka. Tidigare forskning har visat att s.k. negativ "smittoeffekt" är en fara med att placera ungdomar med olika typer av sociala problem tillsammans på en institution (Sallnäs 2007). Andreassen (2003) menar att genom negativt grupptryck kan antisocialt beteende vidmakthållas och försämrats hos ungdomarna. För att motverka dessa negativa och antisociala beteenden krävs att institutionen lyckas åstadkomma en miljö där prosociala attityder och prosocialt beteende dominerar. I vår empiri har vi kunnat se att det fanns en negativ smittoeffekt där vissa av ungdomarna introducerades i beteenden som innefattade rymningar, rökning och alkohol. Vissa av dessa beteenden vidmakthölls för några av respondenterna även efter vistelsen på Närsjögläntan. Andra lyckades vända sina antisociala beteenden och dessa användes av personalen som prosociala exempel och fick fungera som förebilder för de andra

ungdomarna. Detta kan även ses då vissa av respondenterna hänvisar till de andra ungdomarna att de var som en familj där man ställde upp på varandra och inverkade positivt i varandras liv.

7.4 Identitetsskapande, rollförlust och diagnostisering

Den verklighet som respondenterna levde i innan tiden på Närsjögläntan var enligt tjejerna negativ och destruktiv på många sätt. Däremot fanns det en möjlighet för dem att agera utifrån flera roller på olika arenor, exempelvis att inta rollen som dotter, kompis, elev osv. genom att interagera med olika människor i olika miljöer. Genom dessa roller lär sig också individen att anpassa sin identitet och det sätt de agerar och reagerar på de internaliserade förväntningar på dem som finns i dessa roller (Mead 1934/1976). Då våra respondenter kom till Närsjögläntan möttes de av en ny struktur och nytt regelverk som blev en kontrast till den värld de tidigare levde i. Då man umgås med samma människor under samma auktoritet och inom samma ramverk med samma tillförskrivna aktiviteter, så skapas inte lika stora möjligheter att inta olika roller som man kunnat tidigare utanför institutionsvärlden. Goffman (1961) menar att livet på en institution innebär en rollförlust för individen då det finns en barriär mellan individen och livet utanför. Individens möjlighet att gå in i olika roller på livets olika arenor blir begränsade då man inom institutionen hamnar i samma roll med anledning av att personal och andra ungdomar är de som man i huvudsak interagerar med. Goffman (ibid) menar här att vissa roller är lättare att återuppta än andra och att vissa till och med kan bli omöjliga att återuppta då man förlorat förmågan att gå in i de olika rollerna efter institutionsvistelsen.

Det fanns även svårigheter med att skapa en identitet utifrån olika roller för de tjejer som fått en diagnos. Respondenterna uppfattade att det var svårt att förlika sig med den nya identiteten som diagnosen innebar. Vissa av respondenterna fann dock efter ett tag att de genom diagnosen fick en identitet som passade dem och att de kunde känna igen sig i diagnosen. Dessa respondenter upplevde också att de genom diagnostiseringen fick förståelse från sina *signifikanta andra* och att de hittade sin plats i tillvaron. Detta gjorde också att relationen till de *signifikanta andra* förbättrades och att deras roll som "problembarn" förändrades till en ny roll där problemen uppfattades vara mer legitimt orsakade. Detta skapade också en ny möjlighet att möta de krav som ställs på dem i samhället i form av *den generaliserade andra* då de är medvetna om sina begränsningar och kan relatera sina svårigheter till diagnosen. Respondenterna menade att man hittade en förklaring, en bekräftelse på att det fanns något bakom problematiken och att orsaken till problemen låg utanför dem själva. Andra har svårt att ännu idag förlika sig med att ha en diagnos och upplever att deras roll och identitet blir begränsade i och med diagnosen då personligheten försvinner och att omgivningen enbart förknippar dem med diagnosen och att de därmed blir kategoriserade. Att de också behövde medicineras gjorde att de kände sig nedtryckta och att de inte kunde påverka sin egen situation. Således skapar inte enbart institutionsvistelsen en rollförlust med anledning av att individens sociala liv begränsas. Det sker ytterligare en rollförlust i samband med den diagnostisering som dessa tjejer genomgått.

7.5 Livet efter placeringen – en ny verklighet att förhålla sig till

Ytterligare svårigheter att förhålla sig och anpassa sig till olika sociala arenor tillkom då respondenterna lämnade institutionen för ett liv i det "normala" samhället. Den anpassning som skett och internaliseringen av institutionen som *den generaliserade andra*, samt den roll personalen fått som *signifikanta andra*, byttes ut mot ännu ett nytt liv att förhålla sig till, olikt livet på institution och olikt livet innan placeringen. Då ungdomen kommer ut och möter samhällets normer och strukturer som inte helt stämmer överens med de normer som internaliserats i den "inre" världen på HVB-hemmet blir kontrasterna stora.

Även tidigare forskning har fokuserat på tiden efter behandling och visat på svårigheten att bevara en positiv förändring i ungdomars liv även efter återkomsten till hemmiljön. Andreassen (2003) menar att det är svårt för institutioner att bibehålla en beteendeförändring hos ungdomar över tid, rum och i andra miljöer. Enligt Andreassen (ibid) visar forskning att ungdomar tycks återfalla till sitt gamla beteende en tid efter utskrivning från institutionen och att beteendeproblem generellt återkommer inom två år efter utskrivning. Levin (1998) menar att en institution riskerar att bli en isolerad ö i samhället där ungdomarna anpassas till institutionens normalitet och inte till det normala samhällets verklighet. Detta beror på att världen utanför är så olik den inom institutionens väggar och att ungdomen får problem då den måste möta verklighetens oförutsägbara värld och brist på struktur. Dessutom finns ofta de problem i form av destruktiva kompis- och föräldrelationer som funnits kvar i ungdomens miljö då den återvänder. Andreassen (2003) menar att det ofta inte är tillräckligt att förändra individen om miljön är den samma då de flyttar tillbaka och således inte

har förändrats. Sammantaget krävs det att man jobbar med både miljö och individ och Andreassen (ibid) menar att det behövs stöd och hjälp kontinuerligt för att upprätthålla en positiv beteendeförändring efter institutionsvistelsen.

Respondenterna i vår studie berättar om hur Närsjögläntan arbetat med de ofta problematiska relationerna mellan ungdomen och dess föräldrar. Detta har gjort att flera av respondenterna upplever att de fått bättre relationer till sina föräldrar men det har ändå inte möjliggjort att någon av respondenterna har kunnat flytta hem till föräldrarna efter avslutad institutionsvistelse. De respondenter som efter vistelsen på Närsjögläntan flyttade tillbaka till den miljö som de kom ifrån innan placeringen upplevde vissa svårigheter med att bibehålla den positiva förändringen de genomgått på Närsjögläntan. Tjejerna hade vid hemkomsten kvar en del av de destruktiva kompisrelationer som de upplevde var en av orsakerna till att de hamnat i problem. Dessa kompisar fortsatte att influera respondenterna till att återuppta det ursprungliga destruktiva beteendet. Respondenterna vittnar om att de till viss del kunde stå emot dessa påtryckningar, bl.a. genom att använda sig av de verktyg de lärt sig på Närsjögläntan. De föll dock delvis för påtryckningarna vilket har gett negativa konsekvenser för dem bl.a. genom ett återupptaget eller nystartat missbruk som i många fall behövt professionell hjälp för att brytas. Tjejerna upplever att de försökt att säga upp de negativa kompisrelationerna men att det är svårt att göra detta helt och fullt då det skulle innebära att deras vänskapskrets skulle krympa markant. Dessutom finns det lojalitetsband mellan respondenterna och deras tidigare vänskaper som gör att det är svårt att ta sig vidare i livet och klippa dessa band.

Respondenterna uttrycker att de efter Närsjögläntan mådde bra och hade högt självförtroende och mycket bra självbild men att de till viss del återfallit i gamla beteenden, t.ex. att söka bekräftelse p.g.a. att det gamla livet finns kvar och påverkar dem i den nuvarande livsföringen. Dessutom har flera av respondenterna upprepade depressioner och allmän psykisk ohälsa, något som drastiskt försämrats sedan utskrivningen från Närsjögläntan. Respondenternas beskrivning av livssituationen efter tiden på Närsjögläntan ger en bild av att det, liksom tidigare forskning kommit fram till, behövs kontinuerligt stöd och fortsatt hjälp även efter utskrivningen och att det finns ett stort behov av att inte begränsa behandlingen till enbart individen. Närsjögläntan har till viss del överbryggar uppdelningen mellan att behandla individen och miljön genom att även fokusera på föräldrarnas roll i behandlingen. Dock framstår att ungdomarna möter flera motgångar i den verklighet de återkommer till efter vistelsen på Närsjögläntan vilket de har svårt att hantera och upplever att de behöver stöd för att klara av.

7.6 Diskulturation – en annan sida av behandling

Goffman (1961) menar att vid institutionsvistelse sker en s.k. diskulturation. Detta innebär att individens inlärd beteende som den haft innan placeringen förändras under tiden på institutionen och byts ut mot ett annat beteende som passar in i den nya kontexten. P.g.a. denna diskulturation kan individen efter institutionsvistelsen bli temporärt oförmögen att utföra vissa uppgifter i det dagliga livet. Det sker således en anpassning till livet på institutionen och den struktur som finns då aktiviteterna på institutionen är noga planerade och utförs i olika faser som lyder under ett system av klart formella regler. Denna struktur saknas dock i den värld som individen kommer tillbaka till.

Det fanns en upplevelse bland respondenterna i vår undersökning av att tiden på Närsjögläntan påverkar deras liv på olika sätt även efter vistelsen, då de internaliserat de regler och förhållningssätt som fanns på institutionen. Detta har lett till att somliga respondenter anser sig blivit behandlingsskadade. I berättelserna framgår att det finns en känsla av att man inte kan leva ut känslor utan att man istället tänker rationellt och går in i en behandlarroll där man analyserar både sig själv och andra i omgivningen. Det fanns en önskan av att kunna leva ut sina känslor på ett irrationellt sätt t.ex. att spontant gapa, skrika och kasta saker omkring sig, så som de menar att man normalt kan reagera i jobbiga situationer. Respondenterna kände sig dock begränsade av det rationella tänkandet som håller emot och förhindrar dem att leva sina känslor fullt ut. Det rationella tänkandet beskrevs som en process i huvudet och en upplevelse av att ständigt vara i behandling i tankevärlden. Genom att även överanalysera andra i sin omgivning intar de också något av en behandlarroll gentemot bl.a. kompisar där de förhindras att reagera så som de menar är normalt i en vänskapsrelation.

Det framgår även av berättelserna att tjejerna än i dag får upp bilder i huvudet av vad personalen skulle ha sagt om olika situationer de befinner sig i, och även om saker de utför i dagliga situationer, skulle vara

godkända enligt de regler som fanns. Exempel som gavs var, att om de hade det lite stökigt hemma eller ville dricka kaffe på en tidpunkt som inte var godkänd enligt reglementet på institutionen, så kunde dessa tankar om att de går emot reglerna finnas kvar och påverka deras liv än i dag. Detta kunde även ses positivt då det gav dem vägledning i det dagliga livet där de känner att de erhållit verktyg för att hantera och lösa problem. Det fanns även negativa upplevelser av att få dessa bilder av hur Närsjögläntan skulle förhålla sig till olika situationer då man upplevde att bilderna infann sig även i oönskade situationer som de önskade hantera genom att hitta egna lösningar.

Man kan således se att det skett en diskulturation av tjejernas beteenden där de upplever svårigheter med att anpassa sig till den ostrukturerade och krävande världen utanför institutionen. Då de befann sig på institutionen hade de personal runt sig dygnet runt som hjälpte dem att hålla motivationen uppe genom stöd och uppmuntran i olika situationer som kunde uppkomma. Vidare fick de hjälp och stöd i att lösa problem då de bollade tankar och idéer med personalen. Reglerna och förhållningssätten som fanns inom institutionen underlättade för dem i valet av hur vardagliga situationer skulle lösas. Då respondenterna sedan flyttade från institutionen har dessa regler och ramar försvunnit vilket inneburit att de känner sig vilsna i den nya värld som uppenbarar sig och därmed har också en motivationsförlust infunnit sig. Att inte längre få den feedback, uppmuntran och stöd som går förlorat då tjejerna flyttar har tillfört att respondenterna inte känner sig motiverade att hantera och möta olika situationer i vardagslivet. Det innebär också att de riskerar att bli begränsade i skapandet av en egen livsstil då institutionens regler och behandlarens roll finns kvar i bakgrunden, internaliserad i tjejerna som bilder av hur personalen skulle ha sagt och gjort.

8. Slutdiskussion

Vi kommer i denna diskussion att sätta in resultatet i ett vidare perspektiv för att tydliggöra de områden som ungdomarna i vår studie har lyft fram och som kan komma till nytta för Närsjögläntans fortsatta verksamhetsutveckling.

I resultatet framgår att personalen har en övervägande del i hur vistelsen har upplevts av ungdomarna. En positiv aspekt som ungdomarna lyft fram är personalens förmåga att träda ur professionen och möta dem på en mer jämlik nivå. Detta leder också till att relationen mellan personal och ungdomar blir nära vilket är positivt för att personalen skall kunna påverka ungdomarnas självbild på ett gynnsamt sätt. Det negativa vi kan se i detta är att ungdomarna efter vistelsen har svårt att klara sig utan det stöd och den feedback de kontinuerligt fått av personalen vilket i många av respondenternas fall lett till återfall vid hemkomsten samt svårigheter och motivationsbrist i vardagen. Det är dock inte bara avsaknad av feedback och motivation som gör att respondenterna fallit tillbaka i sämre mående och beteende vid hemkomst utan även att de kommer tillbaka till den ursprungliga och oförändrade miljön där flera av respondenterna dras in i gamla destruktiva vänskapsrelationer som de finner svårt att ta sig ur och bryta. Många upplever dock att de fått bra verktyg på institutionen för att klara av vardagens situationer men att det finns viss svårighet att motstå de påtryckningar som finns i omgivningen. Här ser vi ett behov av uppföljning och eftervård där tjejrna kan få stöd i vardagslivet för att inte återfalla i gamla vanor. Flera av respondenterna uppger att relationen till föräldrarna blivit bättre till följd av att Närsjögläntan inkluderat föräldrarna i behandlingen men relationen har dock inte blivit tillräckligt bra för att de ska få det stöd de önskar från föräldrarna i den nuvarande livssituationen.

Generellt anser respondenterna att motivationssystemet på institutionen varit bra med struktur och fasta regler som lärt dem att hantera vardagen, men de säger också att detta regelverk internaliserats i dem och finns kvar efter vistelsen i form av tankar och bilder i huvudet vilket kan upplevas som störande. Eftersom strukturen varit så stark på institutionen leder detta till att kontrasten blir stor då ungdomarna återgår till det ofta ostrukturerade vardagslivet efter placeringen. Våra tankar har kretsat kring hur man kan överbrygga denna klyfta mellan det strukturerade institutionslivet och världen utanför. Vi har dock inte kommit fram till någon eventuell lösning eftersom vi inte inom ramen för denna studie har berört hur behandlingen i sig är utformad. Däremot har vi kunnat se att det finns ett behov hos tjejrna att anpassa reglerna efter individuella behov, vilket blev extra tydligt bland dem som var äldre under placeringen. De äldre respondenterna upplevde att motivationssystemet var kränkande och inte var anpassat för de som klarade av ett större ansvarstagande och frihet i beslutstagande. Systemet ansågs även vara meningslöst för dem som inte hade någon daglig sysselsättning utanför institutionen eftersom de inte ansåg att de behövde följa vardagliga rutiner som fanns på institutionen, så som att gå upp en viss tid var morgon osv.

Att leva i en institutionsmiljö lyfts fram som en onormal miljö av tjejrna då de menar att de inte har friheten att välja sina vänner utan är inom ramen för institutionens regler avgränsade i detta. Vad som framlyfts av tjejrna själva, men som även vi funderat kring, är behovet av att få vistas i "normala" miljöer i "normala" kompiskretsar utanför institutionen. Här menar vi att man bör få större möjlighet att delta i aktiviteter utanför institutionen där andra boende på institutionen inte är delaktiga för att ge ungdomarna en känsla av normalitet och möjlighet att bygga kontakter med världen utanför institutionen. Detta anser vi vara av största vikt då ungdomarna behöver kontakter som inte har anknytning till institutionen för att ha någon att fritt kunna anförtro sig åt, vilket tjejrna känt ett behov av under placeringen. Vi ser även att identitetsskapandet är beroende av att tjejrna får en möjlighet att interagera med olika människor i olika miljöer. För att de ska bryta den negativa synen på sig själv och skapa en ny självbild krävs att tjejrna får frihet att agera och skapa nya roller att spegla sig i.

Att ha en resursskola i anknytning till institutionen upplevs som bra då detta möjliggör att få särskild och individuellt utformad hjälp med att fullfölja grundskolan. Det kunde dock upplevas stigmatiserande att åka kollektiv buss till skolan då upplevelsen fanns att alla som åkte med bussen visste att tjejrna var boende på institutionen och gick på resursskolan. Det framgick även att de ungdomar som var färdiga med grundskolan önskade ha möjlighet att fortsätta på gymnasienivå. Detta bör tas med i beaktande eftersom detta kan medföra att de inte påbörjar eller slutför gymnasiet efter placeringen, men också att ungdomen inte ska riskera att gå sysslolös under placeringstiden.

Generellt fanns en upplevelse bland respondenterna att de blivit påtvingade en medicinering de inte ansett sig vara i behov av. Här ser vi att Närsjögläntan får en viktig roll i att ha en öppen dialog med ungdomen kring medicineringens fördelar och nackdelar. I vissa fall kan behov finnas av att Närsjögläntan för ungdomens talan i frågan mot övriga myndigheter och sjukvården, eftersom det föreligger en maktasymmetri och ungdomen saknar ofta själv resurser för att föra fram sina åsikter och därmed påverka sin situation.

Slutligen hoppas vi att denna studie har kunnat lyfta frågor kring ungdomars situation på institution och bidragit till att öka kunskapen inom detta område, både i relation till Närsjögläntans HVB-hem men också till ett större samhälleligt sammanhang. Vi har under denna studie sett att det finns fler områden som skulle vara intressanta att undersöka, t ex socialsekreterarnas och föräldrarnas synsätt men även personalens förhållningssätt och verksamhetens valda metod i förhållande till denna studies resultat. Vårt syfte har dock varit inriktat på att låta tjejerna som medverkat i studien komma till tals och ges utrymme att belysa de aspekter som varit relevanta för dem att dela med sig av. Som tidigare redogjorts för, finns det luckor i forskningen om barn och ungdomar i samhällsvård. Vår förhoppning är att framtida forskning inom socialt arbete kommer att fortsätta att låta de som berörs av samhällets insatser få utrymme att uttrycka sina åsikter, men också bli lyssnade till för att dessa barn och ungdomar förhoppningsvis ska kunna erbjudas en bättre anpassad och mer effektiv behandling.

Referenslista

Tryckta källor

Andreassen, Tore (2003): *Institutionsbehandling av ungdomar – vad säger forskningen?* Stockholm: Elanders Gotab.

Berg, Lars-Erik (2003): "Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen." I Månson, Per (red.) *Moderna samhällsteorier: Traditioner, riktningar, teoretiker*. Prisma

Bryman, Alan (2002): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Danermark, Berth, Ekström, Mats, Jakobsen, Liselotte & Karlsson, Jan Ch. (2003): *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängmerud, Lena (2004): *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby. Norstedts juridik.

Goffman, Erving. (1961) *Totala Institutioner. Fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. Rabén och Sjögren.

Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007): *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.

Levin, Claes (1998): *Uppfostringsanstalten: om tvång i föräldrars ställe*. Lund: Arkiv förlag

Mead, George Herbert (1934/1976): *Medvetandet, jaget och samhället: från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos

Sallnäs, Marie (2000): *Barnavårdens institutioner – framväxt, ideologi och struktur*. Socialhögskolan, Stockholms universitet, Stockholm.

Sallnäs, Marie (2007): "Institutionsvård av barn och ungdomar". I Denvall Verner & Vinnerljung, Bo (red.). *Nytta och fördärv – socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis. Introduktion i vetenskapsfilosofi*. Lund: Gleerups.

Trost, Jan (1993): *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Artiklar

Johansson, Jan & Andersson, Bengt. (2006): "Living in Residential Care: Experiences in a Treatment Home for Adolescents in Sweden". *Child Youth Care Forum*: Vol. 35, s.305-318.

Elektroniska dokument

Barnombudsmannens rapport 2004:08 hämtat från

<http://www.bo.se/Files/publikationer,%20pdf/Mycketattsaga2004.pdf> den 28 november 2010

<http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=7639> den 28 november 2010

Närsjöggläntans HVB-hem hämtat från www.narsjogglantan.se den 15 november 2010.

Socialstyrelsens nationella HVB-register hämtad från <http://hvb.socialstyrelsen.se/> den 26 november 2010.

Socialstyrelsen 2006: *Förekom övergrepp och kränkningar vid institutioner inom den sociala barnvården 1950-1980?* hämtat från http://www.sou.gov.se/vanvard/dokument/barnhemsrapport_sos.pdf den 20 november 2010.

Socialstyrelsen 2009: *Hem för vård eller boende – En slutrapport från en nationell tillsyn 2006-2007* hämtad från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8401/2009-126-18_200912618.pdf den 26 november 2010.

Socialstyrelsen 2010: *Lägesrapport 2010* hämtad från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2010/2010-3-14/Documents/2010-3-21%20L%C3%A4gesrapport%202010.pdf> den 26 november 2010.

SVT:s Rapport: *Rapport granskar privata HVB- hem* hämtad från http://svt.se/2.117590?lid=puff_1899631&lpos=extra_o den 25 november 2010.

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer hämtad från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> den 5 december 2010.

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev till respondenterna

Information om utvärdering av Närsjögläntans HVB-hem

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vi är två studenter på Högskolan Dalarna som skriver vår C-uppsats inom ämnet sociologi. Vi har fått förfrågan av HVB-hemmet Närsjögläntan att göra en utvärdering av deras verksamhet. Utvärderingen syftar till att se hur tillvaron sett ut innan vistelsen och hur den ser ut idag för individer som tidigare bott på hemmet samt få fram deras upplevelser av vistelsen där. Det är viktigt att de individer som bott på Närsjögläntan får en möjlighet att berätta om sina erfarenheter för att kunna gynna utvecklingen både av Närsjögläntan samt andra liknande HVB-hem.

Åtta personer som har varit placerade på Närsjögläntan har fått detta informationsbrev av biträdande föreståndare för Närsjögläntans HVB-hem, Mattias Larsson.

Deltagandet i utvärderingen kommer att genomföras genom en intervju där vi kommer ställa frågor och samtala kring din nuvarande situation och hur det var innan du bodde på Närsjögläntan. Vi kommer också ställa frågor om hur du upplevde tiden på Närsjögläntan. Dessa frågor kan upplevas som känsliga och väcka funderingar och minnen. Närsjögläntan kan kontaktas för att kunna få stöd och hjälp vid behov efter intervjutillfället. Intervjuerna kommer att ta ungefär en timme. Vi ser helst att intervjuerna sker genom en träff alternativt telefonintervju om det geografiska avståndet kräver detta.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna. Vill du delta i studien kommer din identitet att bli känd för oss, författarna, men din identitet kommer att behandlas konfidentiellt i uppsatsen där ditt namn inte kommer att uppges. Om du vill kan den färdiga uppsatsen skickas till dig.

Observera att ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Undersökningen är forskningsetiskt granskad av Forskningsetiska nämnden vid Högskolan Dalarna.

Vill du delta i studien är du välkommen att höra av dig till någon av oss antingen genom att **maila eller ringa/sms:a** uppsatsförfattarna **senast xxxx-xx-xx**.

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga.

Falun xxxx-xx-xx

Uppsatsförfattare:

Sandra Larsson
Mail: xxxxxxxxx
Mobilnr: xxxxx

Cecilia Olsson
Mail: xxxxxxxxx
Mobilnr: xxxxx

Handledare:

Jofen Kihlström
Mail: xxxxxxxxx
Tel: xxxxx

Bilaga 2:

Intervjumall

Inledande information

- Info om högtalartelefon och inspelning, båda närvarar.
- Konfidentialitet: fingerat namn i skriftliga resultatet, tid och plats kommer justeras, uppgifter som möjliggör avslöjande av identitet kommer att döljas dock kan vi ej garantera anonymitet.
- Skicka studien till dem? Mailadress el dyl.
- Får vi höra av oss om det tillkommer frågor efter studiens gång?

Bakgrundsfrågor

1. Hur gammal är du?
2. När bodde du på Närsjögläntan, hur länge sedan var det du bodde på Närsjögläntan?
3. Har du några frågor innan vi börjar?

Intervjupunkter

- Livssituation innan & efter placering
- Problematik egen & andras i omgivning (före & efter)
- Skolgång, sysselsättning, boendeform
- Relationer till dem i närmaste omgivning (före & efter)
- Hälsa – psykisk & fysisk (före & efter)
- Självbild – självförtroende (före, under & efter)
- Förändringar hos dig själv efter vistelsen?
- Vistelsen på Närsjögläntan upplevdes allmänt, positiv, negativ, trivdes?
- Mottogs, gruppen, regler, relationer, betydelse av relationer & vistelsen
- Vistelsen påverkat dagens livssituation?
- Förändringar idag till följd av vistelsen?